

Underlag för översiktsplanering

En sammanställning av statliga och
mellankommunala intressen av betydelse
för kommunernas planering

Version 2022-04-05

Innehållsförteckning

Inledning	4
Plan- och bygglagen (PBL).....	5
Strategisk miljöbedömning	6
Planeringsunderlag.....	7
Statliga intressen	8
Riksintressen	8
Riksintresse i översiktsplanen	9
Riksintressen enligt 3 kapitlet	10
Riksintressen enligt 4 kapitlet	15
Miljö kvalitetsnormer	16
Hälsa och säkerhet.....	19
Landsbygdsutveckling i strandnära lägen	26
Mellankommunal samordning.....	28
Övriga allmänna intressen	30
Areella näringar	30
Naturmiljö	32
Kulturmiljö.....	35
Energi, material och teknisk försörjning.....	37
Infrastruktur	43
Klimat.....	45
Totalförsvaret.....	48
Sociala aspekter	49
Bostadsförsörjning.....	52
Nationella och regionala mål, planer och program	52
Nationella mål, planer och program.....	52
Regionala mål, planer och program	55

Inledning

Kommunerna tar fram översiktsplaner. Länsstyrelsens roll är att se till att de statliga intressena tas tillvara och samordnas i översiktsplaneringen. Länsstyrelsen ska också tillhandahålla underlag samt vara rådgivande till kommunerna i fråga om allmänna intressen enligt plan- och bygglagen.

Sedan den 1 april 2020 gäller delvis nya bestämmelser kring översiktsplanering. Syftet med de nya bestämmelserna är att de ska

- säkerställa en bättre kontinuitet i översiktsplaneringen,
- ge bättre stöd för en god tillämpning av bestämmelserna,
- underlätta dialogen mellan staten och kommunen om hur mark och vatten ska användas
- bidra till en ökad digital samhällsbyggnadsprocess.

De nya reglerna innebär att två nya planeringsbegrepp har införts i översiktsplaneringen. Det gäller Länsstyrelsens underlag och kommunens planeringsstrategi. På [PBL kunskapsbanken](#) som är Boverkets handbok till plan- och bygglagen finns vägledning om översiktsplaneprocessen och om framtagandet av planeringsstrategi.

Länsstyrelsen ska redovisa ett underlag till kommunen under tredje och fjärde året i varje mandatperiod, eller när så kommunen begär. Underlaget ska innehålla information om statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet.

I detta länsomfattande underlag redovisar Länsstyrelsen aktuellt planeringsunderlag för Gävleborgs län. Tanken med underlaget är att det ska användas tillsammans med det kommunspecifika underlaget som varje kommun i länet får under tredje eller fjärde året i varje mandatperiod, eller när så kommunen begär det.

Plan- och bygglagen (PBL)

Syftet med översiktsplanen har förtydligats i och med ändringarna i PBL som trädde i kraft 1 april 2020. Syftet med översiktsplanen är att ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Översiktsplanen ska även ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras (3 kap 2 § PBL). Översiktsplanen ska underlätta för efterföljande planering och prövning, till exempel vid detaljplaneläggning och vid prövning av bygglov och förhandsbesked.

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden för hela kommunen. Grunddragen ska framgå av en karta. Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras (3 kap 3 § PBL).

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap kan ha en väsentlig betydelse för sådana beslut som avses i 2 § andra stycket. Riksintressen enligt 3 eller 4 kap miljöbalken ska alltid redovisas. Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att riksintressen ska tillgodoses, gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap miljöbalken ska följas och förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas.

Innehållskravet framgår av 3 kap 5 § PBL och vägledning gällande tolkning och tillämpning finns på PBL kunskapsbanken.¹

Av översiktsplanen ska (enligt 3 kap 5 §) även följande framgå:

1. hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder,
2. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen,
3. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken,
4. kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra,
5. om översiktsplanen avviker från en regionplan för länet, på vilket sätt den gör det och skälen för avvikelsen, och
6. sådana områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse.

Om länsstyrelsen inte har godtagit planen i en viss del, ska det anmärkas i planen.

För att översiktsplanen ska fungera på avsett sätt behöver den vara tydlig. Samtidigt får planen inte bli så omfattande att de ställningstaganden som görs skymms av redovisningar av olika planeringsförutsättningar med mera. Ett sätt att möta detta är Boverkets ÖP-modell. Boverket redovisar sitt förslag till ÖP-

---

¹ PBL kunskapsbanken – [Översiktsplanens innehåll](#)

modell på PBL Kunskapsbanken. Det är ett förslag på hur översiktsplanens redovisning kan byggas upp och vilka begrepp som är lämpliga att använda.²

Att översiktsplanen hålls aktuell har stor betydelse för att planen ska kunna ge tillräcklig vägledning för efterföljande beslut. I den lagstiftning som trädde ikraft 1 april 2020 infördes därför bland annat krav på att kommunen under första halvan av varje mandatperiod tar beslut om en planeringsstrategi.³

Planeringsstrategi

Kommunfullmäktige ska varje mandatperiod ta fram en planeringsstrategi. Strategin ska antas senast 24 månader efter ordinarie val. Senast den 11 september 2024 ska fullmäktige ha antagit kommunens första planeringsstrategi. Om inte detta genomförs upphör översiktsplanen att vara aktuell.

Planeringsstrategin är framåtsyftande med den fortsatta översiktsplaneringen i fokus. Planeringsstrategin är avsedd att utgöra dels en bedömning av om den gällande översiktsplanen är aktuell, dels en viljeyttring i fråga om kommunens fortsatta arbete med översiktsplanering. Boverket har tagit fram en vägledning om arbetet med att ta fram en planeringsstrategi.⁴

Länsstyrelsens underlag

Länsstyrelsen ska i ett underlag till kommunen redovisa sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. Redovisningen ska göras under den andra halvan av tiden mellan två ordinarie val till kommunfullmäktige.

I underlaget ska Länsstyrelsen ange

1. hur dessa intressen förhåller sig till översiktsplanen, och
2. om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller.

Länsstyrelsen ska även lämna ett sådant underlag till kommunen när kommunen begär det.

Strategisk miljöbedömning

Den 1 januari 2018 fick miljöbalken ett nytt 6 kapitel med det nya namnet Miljöbedömningar. Parallellt infördes ändringar i PBL:s 3, 4 och 5 kapitel. En del begrepp i lagstiftningen har ändrats. Dessa ändringar ska tillämpas på planer som påbörjas efter 1 januari 2018. En förklaring till skillnaden mellan de nya och äldre bestämmelserna finns på PBL kunskapsbanken.⁵

När det gäller miljöbedömningar av planer och program, där översiktsplanen ingår, innehåller 6 kap i miljöbalken krav på vilka miljöaspekter som ska omfattas av miljöbedömningen och större fokus ligger nu på att integrera

---

² PBL kunskapsbanken – [ÖP-modellen](#)

³ PBL kunskapsbanken – [Ändringen av PBL 1 april](#)

⁴ PBL kunskapsbanken – [Ta fram planeringsstrategin](#)

⁵ PBL kunskapsbanken – [Skillnaden mellan nya och gamla 6 kap miljöbalken](#)

dessas i planen. Kommunen ska göra en strategisk miljöbedömning i samband med att översiktsplanen tas fram.

Miljöbalkens 6 kapitel, 9-12 §§ tar upp miljökonsekvensbeskrivningens (MKB) utförande och innehåll. Avgränsning, innehåll och detaljeringsgrad anpassas till vad som är lämpligt för den aktuella översiktsplanen. Samråd om detta genomförs med Länsstyrelsen.

Läs mer om miljöbedömning i översiktsplan på PBL kunskapsbanken.⁶

Planeringsunderlag

Länsstyrelserna är enligt både PBL och miljöbalken skyldiga att tillhandahålla planeringsunderlag för kommunernas fysiska planering. Sedan slutet av 2018 finns en stor del av de statliga planeringsunderlagen samlade i länsstyrelsernas gemensamma Planeringskatalog. Planeringskatalogen är en webbaserad tjänst där aktuella och relevanta kunskaps- och planeringsunderlag av betydelse för hushållning för mark och vatten och som finns hos statliga myndigheter finns tillgängliga. Planeringskatalogen innehåller en mängd olika sökfunktioner som gör det möjligt för informationssökaren att filtrera ut relevanta underlag. Med planeringsunderlag avses sådant som publikationer, vägledningar, geografisk information (geodata), webbapplikationer och webbsidor.

➤ [Planeringskatalogen](#)

Den som enbart letar efter geodata kan även söka i länsstyrelsernas gemensamma geodatakatalog. Geodatakatalogen innehåller all geodata som länsstyrelserna delar med sig av. Den geodata som är relevant för fysisk planering finns dock i Planeringskatalogen (som hämtar information från bland annat Geodatakatalogen). Geodatakatalogen innehåller förutom beskrivningar av geodata även länkar till länsstyrelsernas webbGIS och visningstjänster.

➤ [Geodatakatalogen](#)

I den här sammanställningen finns det löpande hänvisningar till relevanta planeringsunderlag. Länkarna är markerade i **blått**.

---

⁶ PBL kunskapsbanken – [Miljöbedömning översiktsplan – ett processverktyg](#)

Statliga intressen

Länsstyrelsens roll i den kommunala översiktsplaneringen är att representera staten. Länsstyrelsen har i första hand följande uppgifter:

- Samordna och ta tillvara statens intressen.
- Lämna underlag och ge råd i frågor om de allmänna intressen som enligt 2 kap PBL behöver tas hänsyn till i översiktsplaneringen.
- Verka för att riksintressen enligt 3–4 kap miljöbalken tillgodoses.
- Verka för att miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap miljöbalken följs.
- Verka för att redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) stämmer med första stycket i 7 kap 18 § miljöbalken.
- Verka för att frågor om användningen av mark- och vattenområden som sträcker sig över två eller flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt.
- Verka för att bebyggelse och byggnadsverk tar hänsyn till människors hälsa och säkerhet, och inte riskerar olyckor, översvämning eller erosion.

Riksintressen

Områden av riksintresse ingår i miljöbalkens grundläggande bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden. Områden som är av nationell betydelse för en viss mark- och vattenanvändning kan av nationella myndigheter pekats ut som riksintressen enligt 3 kap miljöbalken. Av översiktsplanen ska det enligt 3 kap 4 § PBL framgå hur kommunen avser att tillgodose utpekade riksintressen.

Riksintresseanspråken är områden med nationella värden eller anläggningar av nationell betydelse. De kan därför vara av olika karaktär, såsom områden för naturvärden och kulturmiljövärden eller kommunikationsanläggningar som exempelvis vägar och järnvägar.

Ett riksintresse utgör ett anspråk som vid en förändrad mark- och vattenanvändning ska vägas mot andra intressen. Ett riksintresseanspråk innebär inte alltid ett förbud mot åtgärder i eller i närheten av området men däremot att dess värden/funktionalitet ska skyddas i den kommunala planeringen.

Riksintressets värdetexter och motivering till utpekandet utgör ett viktigt underlag i vägningen av intressen. Riksintressets värden eller funktion får enligt miljöbalkens bestämmelser inte påtagligt skadas. Totalförsvarets riksintressen väger alltid tyngre än andra riksintressen.

Områden av riksintresse enligt 4 kap miljöbalken, däribland Natura 2000-områden, är utpekade av riksdagen och är angivna direkt i lagtexten.

På PBL kunskapsbanken finns ett temaavsnitt om riksintressen. Temat innehåller en beskrivning av riksintressesystemet, om vilka olika roller inblandade myndigheter har samt hur riksintressena ska hanteras i den fysiska

planeringen enligt PBL. Här redovisas också riksintressenas geografiska utbredning i en karttjänst.⁷

För varje riksintresse i rubrikerna nedan finns vidare hänvisningar till nedladdningsbara underlag i form av bland annat geodata och värdebeskrivningar.

Översyn av riksintressen

Regeringen gav i januari 2020 Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Energimyndigheten, Tillväxtverket och Trafikverket att tillsammans med Boverket som samordnande myndighet göra en översyn av sina respektive anspråk på områden av riksintressen. Under 2021 har översynen pågått och de riksintressen som har varit föremål för översyn är riksintressena för kommunikation, friluftsliv (3 kap. MB), naturvård, kulturmiljövård, energiproduktion, -distribution samt industriell produktion.

Sammantaget finns det förväntningar från regeringen om att översynen ska leda till en kraftig minskning av såväl antalet anspråk på områden av riksintresse som dessa områdens samlade areella utbredning. Resultat från översynen visar att det finns brister i riksintressesystemet och arbete med översynen fortsätter under 2022.

Riksintresse i översiktsplanen

I kommunens översiktsplan ska områden av riksintressen anges särskilt och det ska tydligt framgå hur kommunen tänker tillgodose riksintressena vid beslut om mark- och vattenanvändningen. Detta kan exempelvis göras genom att föreslå riktlinjer. Om översiktsplanens intentioner bedöms påverka ett riksintresses syfte negativt ska kommunen i översiktsplanen föra ett resonemang om hur påverkan ska motverkas eller minimeras. Om kommunen anser att ett område eller del av område har förlorat sitt värde och därmed inte längre kan anses vara av riksintresse bör detta framgå av översiktsplanen. I det sammanhanget är det av stor vikt att kommunen motiverar sitt ställningstagande. Om kommunen och Länsstyrelsen inte är överens om hur riksintresset ska tillgodoses i översiktsplanen är det viktigt att detta framgår av den antagna översiktsplanen.

Översiktsplanen är kommunens verktyg för att precisera och ta ställning till riksintressena och andra allmänna intressen. Bra beskrivningar av riksintressena underlättar kommunernas planeringsarbete. Avsikten är att översiktsplanen jämte länsstyrelsens granskningsyttrande ska vara det viktigaste vägledande underlaget för andra myndigheter när de ska tillämpa bestämmelserna om riksintressen vid beslut enligt andra lagar.

Riksintressen bör redovisas på karta. Med hänsyn till översiktsplanens läsbarhet och efterföljande ärendehantering är det viktigt att riksintressenas geografiska läge i förhållande till planerad markanvändning tydligt framgår, antingen i själva plankartan eller i separata kartutdrag.

---

⁷ PBL kunskapsbanken - [Riksintressen](#)

Riksintressen enligt 3 kapitlet

I miljöbalkens tredje kapitel finns ett antal grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden av betydelse för vissa allmänna intressen. Dessa områden ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada de utpekade intressena. Områdena avser såväl olika bevarandebestämmelser som områden som är viktiga för exploatering för ett visst ändamål. Tolv olika myndigheter, riksintressemyndigheterna, har ansvaret för att inom sina verksamhetsområden fatta beslut om vilka områden som de bedömer är av riksintresse. I förordningen om hushållning med mark- och vattenområden (1998:896) anges vilka myndigheter som ansvarar för detta.

Nedan redovisas de riksintressen som finns i länet.

Yrkesfiske

Riksintressen för yrkesfiske pekas ut av Havs- och vattenmyndigheten (HaV). Utpekande av områden för yrkesfiske syftar till att skydda reproduktions-, uppväxt och fångstområden med avgörande betydelse för näringen.

Riksintresse yrkesfiske omfattar generellt inte grunda områden. Dessa områden bedöms tillräckligt skyddade genom första stycket i 3 kap 5 § miljöbalken. Det är dock bra om det finns kartor som pekar ut grunda områden eftersom dessa är viktiga rekryterings- och uppväxtområden för fisk som behöver skyddas. Riksintressena får avgränsas mer precist i förhållande till andra intressen i prövningsprocessen i samband med tillståndsärenden eller liknande.

En första revidering av riksintresse yrkesfiske gjordes 2006. Under 2019 gjordes ytterligare förändringar i de delar av riksintresset som ligger utanför kustområdet. Förändringen innebär att de områden som utpekats i de statliga havsplanerna som "användning yrkesfiske", nu även pekas ut som riksintresse. De kustnära riksintresseområdena för yrkesfiske, som ligger innanför havsplanområdet, kvarstår så som de var avgränsade tidigare. Beslut om ändringarna för riksintresse yrkesfiske gäller från 1 januari 2020.

I Gävleborgs län finns tre riksintresseanspråk för yrkesfiske hamn, två för yrkesfiske hav och tre för yrkesfiske kust. Anspråken är fördelade i samtliga av länets kustkommuner.

- [Planeringskatalogen – Riksintresse yrkesfiske](#)

Naturvård

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att ange områden av riksintresse för naturvården. Dessa ska representera huvuddragen i svensk natur, belysa landskapets utveckling och visa mångfalden i naturen ur ett nationellt perspektiv.

Naturvårdsverket gav 2005 ut en handbok om tillämpningen av miljöbalkens hushållningsbestämmelser (områden av riksintresse) när det gäller naturvård och friluftsliv *Riksintressen för naturvård och friluftsliv*. Handboken rymmer

också allmänna råd för bedömningen av "påtaglig skada" – ett centralt, men ibland svårbedömt begrepp.⁸

I Gävleborgs län finns 114 riksintresseanspråk för naturvård fördelade i länets samtliga kommuner.

- [Planeringskatalogen – Riksintresse naturvård](#)

Friluftsliv

Det är Naturvårdsverket och Havs- och Vattenmyndigheten som pekar ut områden som är av riksintresse för friluftsliv. Kriterier för riksintresseområdena är att de ska ha stora friluftsvärden vad gäller natur- och kulturkvaliteter men också ifråga om tillgänglighet. Vidare ska områdena ha attraktionsvärde för en stor mängd besökare. Med friluftsliv avses i detta sammanhang vistelse i naturen för naturupplevelser, fysisk aktivitet och avkoppling. Urvalet av områden ska också representera Sveriges många olika landskapstyper. En av de naturkvaliteter som är viktiga för friluftslivet är variationer i landskapet.

Riksintressen för friluftsliv har för några år sedan genomgått en revidering som färdigställdes 2016. I revideringen tillkom nya områden och befintliga områdens geografiska avgränsning förändrades samtidigt som nya värdebeskrivningar upprättades.

I Gävleborgs län finns 9 riksintresseanspråk för friluftsliv, fördelade i kommunerna Bollnäs, Ljusdal, Hudiksvall, Ovanåker, Söderhamn, Sandviken och Gävle.

- [Planeringskatalogen – Riksintresse friluftsliv](#)

Kulturmiljövård

Kulturmiljövårdens riksintresseanspråk pekas ut av Riksantikvarieämbetet i en process där Länsstyrelsen och kommunen är delaktiga. Den etablerade metoden inom kulturmiljöområdet är att Länsstyrelsen ger förslag på riksintresseanspråk inklusive avgränsning, motiv och uttryck för riksintresset. Förslaget förankras hos kommunen och överlämnas sedan för beslut till Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen tar även självständigt fram förtydligande kunskapsunderlag i syfte att förtydliga och ge ett historiskt djup till de riksintressanta miljöerna.

Riksintresseområden för kulturmiljö är områden som bedöms ha så höga kulturvärden att det är av vikt för hela landet. Riksintressena ska representera landets historia, allt från forntiden till nutid. Områdena ska till exempel visa hur människor använt tillgängliga naturresurser, byggnadsskick och olika estetiska ideal. För närvarande pågår en kommunvis översyn av riksintressen för kulturmiljövård i länet.

Riksintresse för kulturmiljövården innebär inte något hinder för förändring, tvärtom är de värden som ligger till grund för ett riksintresse i flera fall beroende av att platsen eller området kan användas och utvecklas. Att en plats eller ett område pekats ut som riksintresse ställer däremot krav på hur olika

---

⁸ Naturvårdsverket – [Riksintresse för naturvård och friluftsliv](#)

förändringar kan genomföras. Påtaglig skada på riksintresse kan uppstå genom förändringar såväl inom som utanför riksintresseområdets fysiska avgränsning.

För kulturmiljövårdens riksintressen har Riksantikvarieämbetet 2014 tagit fram en handbok om *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 § MB*. Handboken ska bidra till en mer ändamålsenlig tillämpning av kulturmiljövårdens riksintressen och en ökad samsyn mellan berörda aktörer.⁹

I Gävleborgs län finns 80 riksintresseanspråk för kulturmiljövård, fördelade i samtliga av länets kommuner.

- [Planeringskatalogen – Riksintresse kulturmiljövård](#)

Värdefulla ämnen och material

Sveriges geologiska undersökningar (SGU) är ansvarig myndighet för utpekandet av riksintresseanspråk för värdefulla ämnen och material. Riksintresseanspråken beaktas i planeringen och skyddas mot exploatering som påtagligt försvårar utvinningen av dessa. Intresseområden för värdefulla ämnen och material är sådana fyndigheter som är eller bedöms kunna bli värdefulla ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

I Gävleborgs län finns sju riksintresseanspråk varav sex är detaljavgränsade, fördelade i kommunerna Ljusdal, Hudiksvall och Ovanåker.

- [Planeringskatalogen – Riksintresse värdefulla ämnen och material](#)

Energiproduktion - vindbruk

Energimyndigheten är ansvarig myndighet att ange vilka områden som är av riksintresse för energiproduktion. Gävleborgs riksintresseområden för energiproduktion handlar om områden för vindbruk. Riksintressen för vindbruk anges för att de har särskilt goda förutsättningar för vindbruk ur ett nationellt perspektiv, för att de behövs för viktiga eller nödvändiga funktioner i samhället och/eller för en landsdels behov av viss energiproduktion. Energimyndigheten har sett över sina riksintresseanspråk i översynen 2020-2021 och konstaterat att senaste beslutet från 2013 kvarstår.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket har under 2020 gemensamt tagit fram en nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad. Denna kan få betydelse för utpekande av riksintresseanspråk för vindkraft framöver. Läs mer i avsnittet [Energiproduktion och energidistribution](#) längre ner.

I Gävleborgs län finns 29 riksintresseanspråk utpekade, fördelade i alla länets kommuner förutom i Ovanåker och Hofors.

- [Planeringskatalogen - Energiproduktion](#)

Kommunikationer

Riksintresseanspråk för kommunikationsintresset rymmer både anspråk på områden för de fyra trafikslagen väg, järnväg, flyg och sjöfart samt anspråk på områden för elektronisk kommunikation. Trafikverket (TRV) är ansvarig

---

⁹ Riksantikvarieämbetet – [Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken](#)

sektorsmyndighet för riksintresse kommunikation gällande de fyra trafikslagen. Post- och telestyrelsen (PTS) är ansvarig sektorsmyndighet för riksintresse kommunikationer avseende elektronisk kommunikation.

Kommunikationsanläggningar

Trafikverket pekar ut riksintresseanspråk för framtida, planerade och befintliga kommunikationsanläggningar. Under 2020-2021 har Trafikverket, på uppdrag av regeringen, sett över sektorsbeskrivning och riksintresseanspråk för kommunikationsintresset med inriktningen att reducera antal och areal. Ny sektorsbeskrivning *Riksintressen för trafikslagets anläggningar - sektorsbeskrivning inklusive kriterier för utpekande* har beslutats 2020-08-12. I sektorsbeskrivningen framgår vad som kan utgöra framtida, planerade och befintliga riksintresseanspråk och Trafikverkets syn på hur anspråken ska tolkas.

Nytt förslag på reviderade riksintresseanspråk för kommunikationer har varit på remiss till Länsstyrelsen och berörda myndigheter under våren 2021. Beslut väntas vid halvårsskiftet under 2022. Fram till dess gäller nuvarande utpekanden beslutade i februari 2013 (uppdaterade med bland annat uppgifter om planeringsstatus i februari 2017).

Riksintresse för kommunikationsanläggningar syftar till att vidmakthålla samt utveckla funktionen för prioriterade kommunikationsstråk för att kunna tillgodose långsiktiga behov avseende kapacitet, framkomlighet och trafiksäkerhet. Till riksintresset hör också ett influensområde inom vilket åtgärder såsom ny bebyggelse kan påverka kommunikationsanläggningens funktion. Influensområdets fysiska utbredning kring en väg eller järnväg varierar beroende på platsens förutsättningar och kommunikationsstråkets vikt. Faktorer såsom buller, vibrationer, elsäkerhet, trafiksäkerhet och transporter av farligt gods ska särskilt beaktas vid beslut om markanvändning intill en kommunikationsanläggning av riksintresse. För lokalisering av nya bostäder blir dessa faktorer som regel dimensionerande.

I Gävleborgs län finns riksintresseanspråk för väg, järnväg, hamn, sjöfart och mindre delar av länet ligger inom MSA-tytor för befintliga flygplatser utanför länet.

- [Planeringskatalogen – Riksintresse kommunikationsanläggningar](#)

Elektronisk kommunikation

Post- och telestyrelsen (PTS) pekar ut anläggningar för elektroniska kommunikationer som är att anse som riksintressen. Vad gäller dessa kan de inte redovisas öppet.

Det är dock viktigt att beakta om planen innebär uppförande av vindkraftverk, eftersom dessa i vissa fall kan påverka mottagningen av radiosignaler på ett negativt sätt. Detta gäller speciellt för radiolänkförbindelser. PTS rekommenderar därför att ett samrådsförfarande genomförs mellan vindkraftsbolag och de radiolänkoperatörer som blir berörda av vindkraftsetableringen för respektive område för att minimera

störningsriskerna. Inför ett sådant samråd kan PTS bidra med information om vilka de berörda radiolänkoperatörerna är.

- [Planeringskatalogen – Riksintresse, anläggningar för elektronisk kommunikation](#)

Vattenförsörjning

För att stärka och tydliggöra vattenförsörjningsintresset i samhällsplaneringen har HaV pekat ut områden och anläggningar som är av riksintresse för vattenförsörjning. I länet finns endast ett riksintresse för vattenförsörjning och detta anspråk är beläget i Gävle kommun.

Syftet med att peka ut områden som riksintressen är att skapa förutsättningar för hänsynstagande. Riksintresset ska uppmärksammas i olika planeringsprocesser och vid prövning av verksamheter och åtgärder som kan försvåra för anläggningarnas funktion.

Riksintressets geometri är sekretessbelagd och istället finns geometri för intresseområde för riksintresset.

- [Planeringskatalogen – Riksintresse vattenförsörjning](#)

Totalförsvaret

Områden som är av riksintresse för totalförsvaret pekas ut av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) eller av Försvarmakten.

Riksintressena syftar till att skydda objekt som används för totalförsvaret.

Försvarmakten ansvarar för riksintresset för totalförsvarets militära del.

Vissa riksintressen kan redovisas öppet i översiktsplanen såsom övnings- och skjutfält och flygflottiljer, medan andra områden av sekretessskäl inte kan redovisas öppet. De senare har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. Huvuddelen av Sveriges kommuner är i olika omfattning berörda av det generella riksintresset.

Försvarmakten fattade 2022-01-26 beslut om nu gällande riksintressen och områden av betydelse för totalförsvarets militära del. De riksintressen som påverkar kommuner, länsstyrelser eller andra aktörer i plan- och lovärenden eller tillståndsärenden redovisas i Försvarmaktens riksintressekatalog.

Områden av riksintresse för totalförsvarets militära del såsom övnings- och skjutfält och flygflottiljer kan redovisas öppet. Andra områden kan av sekretessskäl inte redovisas öppet, dessa områden har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. Höga objekt riskerar att störa dessa funktioner. För att möjliggöra bevakning av dessa är hela landet samrådsområde för höga objekt. Samråd ska därför ske med Försvarmakten i ärenden som avser byggnader och andra objekt högre än 20 meter över mark belägna utanför sammanhållen bebyggelse, och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse. Försvarmakten ska kontaktas i tidiga skeden i sådana plan- och byggärenden, vilket bör framgå av översiktsplan eller i till översiktsplanen knutet planeringsunderlag.

För att säkerställa att eventuella områden som pekas ut som lämpliga för etablering av vindkraft inte hamnar i konflikt med Försvarmaktens tekniska

system ska samtliga ärenden gällande etablering av vindkraft skickas på remiss till Försvarmakten.

Vid avvägningar mellan oförenliga riksintressen ska Försvarmaktens intressen enligt 3 kap 10§ MB lämnas företräde.

- [Planeringskatalogen – Riksintresse totalförsvaret](#)

Riksintressen enligt 4 kapitlet

Riksintressen enligt 4 kap miljöbalken gäller större områden med stora natur- och kulturvärden samt värden för friluftslivet. De omfattar delar av Sveriges kuster, stora sjöar, fjäll, älvar och kanaler. Dessa områden har pekats ut av riksdagen som särskilt värdefulla i sin helhet och anges direkt i lagen i fjärde kapitlets paragrafer 2-8, där också särskilda villkor knutna till dessa finns. 4 kap 1 § gäller för samtliga av de områden som anges enligt 2-8 §§. Områdena är grovt angivna i lagstiftningen med Ortsnamn som är lokalisering. Bestämmelserna finns tolkade som gränsdragningar i Länsstyrelsens WebbGIS gällande Ljusnan och Dalälven, men inte för Voxnan.¹⁰

Vid avvägning mellan olika oförenliga riksintressen har riksintressen i 4 kap företräde framför riksintresse i 3 kap, med undantag för riksintressen för totalförsvaret.

I Gävleborg finns ett flertal områden som omfattas av miljöbalkens 4 kap 2 § rörligt friluftsliv. I dessa områden ska särskild hänsyn tas till turismen och friluftslivet. Riksintresset ska dock inte utgöra ett hinder för utvecklingen av befintliga tätorter respektive det lokala näringslivet, eller vid uppförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret.

I länet finns också vattendrag med tillhörande käll- och biflöden som är utpekade som skyddade vattendrag enligt 4 kap 6 §. Syftet med att förbjuda vattenreglering i dessa älvar är att skydda områdenas stora natur- och kulturvärden. Det innebär att vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte får göras i dessa områden, med undantag av verksamheter som medför en obetydlig miljöpåverkan. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får endast göras om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar området natur- och kulturvärden. Riksintresset innebär dock inte att hinder föreligger för utvecklingen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet.

- [Planeringskatalogen – Riksintressen 4 kap MB](#)

Natura 2000-områden

Natura 2000-områden är ett nätverk som skapades inom EU för att hejda utrotningen av djur och växter och för att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Dessa områden utses med stöd av EU: s fågeldirektiv och habitatsdirektiv. För att uppfylla direktivens krav på att även planer ska tillåtlighetsprövas, med avseende på den påverkan en planerad mark- och vattenanvändning kan få på ett Natura 2000-område, har ändringar genomförts i 4 kap 1 och 8 §§

---

¹⁰ Länsstyrelsen Gävleborg - [Länskarta Gävleborg, riksintressen 4 kap miljöbalken](#)

miljöbalken. Alla områden som har förtecknats enligt 7 kap 27 §, stycke 1 och 2, utgör riksintresse enligt 4 kap 8 § miljöbalken. Bestämmelsen innebär i praktiken att man inte ska kunna anta en detaljplan vars genomförande kräver tillstånd enligt 7 kap 28 a § MB, innan ett sådant tillstånd har getts.

Vilka områden som finns inom Gävleborgs län och varför de valts ut framgår i Naturvårdsverkets kartverktyg *Skyddad natur*.

- [Planeringskatalogen – Natura 2000-områden](#)

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) är juridiskt bindande för alla myndigheter och infördes som ett styrmedel genom miljöbalken 1999. De beskrivs närmare i 5 kap miljöbalken och infördes för att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor som till exempel trafik och jordbruk. Miljökvalitetsnormer är ett av många styrmedel för att nå miljökvalitetsmålen.

Den fysiska planeringen är ett viktigt verktyg för att uppnå miljökvalitetsnormer. Av miljöbalken framgår att det är myndigheter och kommunerna som ansvarar för att miljökvalitetsnormerna följs. Enligt 3 kap 5 § PBL ska det framgå i översiktsplanen hur kommunen avser att följa gällande miljökvalitetsnormer.

För alla miljökvalitetsnormer har det fastställts en tidpunkt då de ska, alternativt bör, vara uppfyllda/följas. Om en miljökvalitetsnorm överskrids eller riskerar att överskridas kan ett åtgärdsprogram behöva upprättas. Om en detaljplan kan antas medföra att en miljökvalitetsnorm överskrids kan det vara grund för att Länsstyrelsen prövar planen inför ett eventuellt upphävande. Det är därför viktigt att det i översiktsplanen framgår om det finns risk för att överskrida miljökvalitetsnormerna eller inte samt hur kommunen avser hantera detta. Mellankommunal samverkan kring miljökvalitetsnormer beskrivs med fördel i översiktsplanen.

- [Planeringskatalogen – Miljökvalitetsnormer](#)

MKN vatten

MKN vatten anger vilken kvalitet vattenförekomster ska ha vid en viss tidpunkt och innefattar både miljökvalitetsnormer för ytvatten och för grundvatten. Statusen anger nuläget och MKN anger målsättningen.

Vattenmyndigheten inom Bottenhavets vattendistrikt har tagit fram en förvaltningsplan, miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram för perioden 2016-2021 för Bottenhavets vattendistrikt.¹¹

Förslag till förvaltningsplan och åtgärdsprogram för förvaltningscykel 2021-2027 finns utarbetade och prövas för närvarande hos regeringen. Nya miljökvalitetsnormer beslutades i december 2021. Till dess att prövningen är avslutad gäller enligt regeringens beslut åtgärdsprogrammet och förvaltningsplanen för perioden 2016–2021.

---

¹¹ Planeringskatalogen – [Förvaltningsplan 2016-2021 Bottenhavets vattendistrikt](#)

Besluten om reviderade miljö kvalitetsnormer för 2021–2027 har dock trätt i kraft. Dessa beslutades av vattendelegationen utan förbehåll för regeringens prövning eftersom de är viktiga inför pågående och kommande tillståndsprövningar och då miljö kvalitetsnormerna inte omfattas av regeringens prövning av åtgärdsprogrammet.

Förvaltningsplanen innehåller en redogörelse för vattenförhållandena och förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön i distriktet samt ett åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammet innehåller juridiskt bindande åtgärder riktade till Sveriges myndigheter och kommuner. En av de kommunala åtgärderna handlar om fysisk planering och tydliggör att, samt beskriver till viss del hur, kommunen ska förhålla sig till miljö kvalitetsnormer för vatten vid översikts- och detaljplanering.

Inom vattenförvaltningen används miljö kvalitetsnormer för att ange krav på vattnets kvalitet i flera olika avseenden. Vattenkvaliteten bedöms utifrån en mängd olika kvalitetsfaktorer och uttrycks som mått på vattnets yt- eller grundvattenstatus. För att kunna förbättra ett vattens status behöver man förstå vad som påverkar det och vilken typ av miljöproblem/miljökonsekvens som medför att god status inte uppnås. Ett sätt att få en bild av detta är att använda VISS. Där finns information om status, påverkan, risk för olika typer av miljökonsekvenser, förslag till åtgärder med mera för varje vattenförekomst. Behövs stöd i användningen av VISS kan Länsstyrelsens beredningssektariat kontaktas.¹²

Det finns för närvarande underlag vad gäller påverkansanalys, statusklassning, riskbedömning, förslag till åtgärder och miljö kvalitetsnormer för förvaltningsperiod 3 (2017-2021). Kommunen ska vid fysisk planering alltid utgå från senaste förvaltningscykeln som planeringsunderlag. Notera att detta inte är samma sak som valet ”Senaste bedömning” i VISS. Det ska alltid anges från vilken cykel underlaget har hämtats samt när uttag görs.

Av översiktsplanen ska det framgå hur kommunen avser att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten. Kommunen behöver i sitt planarbete ta hänsyn till de avrinningsområden och vatten som är särskilt känsliga med avseende på olika typer av påverkan samt överväga vilken påverkan olika markbearbetningar har på vattenmiljöerna. I översiktsplanen ska kommunen redogöra för vilka sjöar och vattendrag samt grundvattenförekomster som inte uppfyller miljö kvalitetsnormen för vatten och vilka åtgärder som planeras.

Förslag på nya åtgärder bör vara skrivna så att de ger en tydlig vägledning i den fortsatta planeringen av mark- och vattenområden. Det är av vikt att kommunen i sin beskrivning av vatten bortser från de administrativa gränserna och beaktar vattnets naturliga gränser (avrinningsområdena). MKN vatten är ofta en mellankommunal fråga.

Boverket har vid årsskiftet 2021/2022 publicerat en ny vägledning om MKN vid planläggning och skriver specifikt om hanteringen i översiktsplanering.¹³

---

¹² VISS – [Vatteninformationssystem Sverige](#)

¹³ PBL kunskapsbanken – [Miljö kvalitetsnormer i översiktsplanering](#)

I skrivande stund finns inte de senaste riskbedömningarna med i Planeringskatalogen men finns att tillgå via Geodatakatalogen.¹⁴

➤ [Planeringskatalogen – MKN vatten](#)

MKN luft

Bestämmelser för miljö kvalitetsnormer för luft finns i luftkvalitetsförordningen (SFS 2010:477). Naturvårdsverkets handbok *Luftguiden* handlar om miljö kvalitetsnormer för utomhusluft och kan ge vägledning vid tillämpning och kontroll av miljö kvalitetsnormerna.

MKN till skydd av människors hälsa finns för flera olika luftföroreningar. MKN är gränsvärden som anger den högsta tolererbara halten av luftföroreningar som människor får utsättas för. Samtliga gränsvärdesnormer ska enligt Luftkvalitetsförordningen klaras redan idag.

Sett över hela Gävleborgs län är luftsituationen förhållandevis god. I länets större tätorter ökar dock halterna av luftföroreningar och partiklar på grund av en ökad gods- och persontrafik.

Gävleborgs län kännetecknas av tung stål- och pappersmassaindustri med utsläpp till luft bland annat i samband med förbränning. Historiskt sett har utsläppen till luft från förbränning av fossila bränslen varit stora. Under några årtionden har stora förbättringar skett och idag är det främst diffusa utsläpp från bland annat trafik och vedeldning som påverkar luftkvaliteten i länet.

Luftkvaliteten i en kommun kan övervakas med mätningar och/eller spridningsberäkningar. Hur övervakningen ska gå till beskrivs i Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2013:4).

Ett av de 16 nationella miljö kvalitetsmål som har antagits av Sveriges riksdag är miljömålet *Frisk luft*. Läs mer om det i den årliga miljömålsuppföljningen för Gävleborgs län.¹⁵ Se även Naturvårdsverkets precisering för miljö kvalitetsmålet *Frisk luft*.¹⁶

Kommunerna ansvarar för övervakningen av att de juridiskt bindande miljö kvalitetsnormerna för luftföroreningar inte överskrids. Länsstyrelsen ansvarar för att följa tillståndet och bedöma om miljömålet *Frisk luft* nås. En stor del av den information som används för att följa upp miljömålet kommer från Östra Sveriges luftvårdsförbund – där nio av Gävleborgs tio kommuner är medlemmar. Naturvårdsverket ansvarar för den nationella luftövervakningen.

Översiktsplanen ska innehålla en beskrivning av luftkvaliteten, särskilt med koppling till miljö kvalitetsnormerna. Områden med dålig luftkvalitet eller där någon norm överskrids bör undantas från främst bostadsbebyggelse och andra byggnader där människor vistas, till exempel förskolor, skolor, sjukhus.

I översiktsplanearbetet bör det framgå att miljömålets preciseringar är svårare att uppnå än miljö kvalitetsnormerna. När det gäller gränsvärden för luftföroreningar bör kommunen ta i beaktande att miljömålets preciseringar

¹⁴ Geodatakatalogen – [Riskbedömningar \(VMS-tjänst\) 2016-2021](#)

¹⁵ Länsstyrelsen Gävleborg – [När vi miljömålen?](#)

¹⁶ Sveriges miljömål – [Preciseringar av Frisk luft](#)

har lägre gränsvärden än vad MKN luft har. Det är följaktligen viktigt att även ta hänsyn till preciseringarna under miljömålet om *Frisk luft*.

- [Planeringskatalogen – MKN luft](#)

MKN buller

Enligt förordning om omgivningsbuller ska en kommun med fler än 100 000 invånare (senast den 30 juni vart femte år) kartlägga och ta fram åtgärdsprogram för alla vägar och järnvägar, eventuella flygplatser samt industriell verksamhet inom kommunen. När det gäller vägar avses såväl statliga som kommunala och enskilda. Detta berör i dagsläget Gävle kommun. Även i mindre och medelstora kommuner (under 100 000 invånare) ska strävan vara att begränsa buller, se avsnitt [Buller](#).

Dessutom ska Trafikverket, med samma intervall, kartlägga bullret från vägtrafik vid vägar med en trafiktäthet på mer än tre miljoner fordon per år, järnvägar med en trafiktäthet på mer än 30 000 tåg per år. Utifrån kartläggningen ska Trafikverket ta fram strategiska bullerkartor som visar bullersituationen samt upprätta åtgärdsprogram. Senaste bullerkartläggningen gjordes 2017. Syftet med förordningen är att genom kartläggning av omgivningsbuller och upprättande av åtgärdsprogram sträva efter att omgivningsbuller inte ska få skadliga följder för människors hälsa.

Den 9 april 2015 utfärdades förordningen om trafikbuller vid bostadsbyggnader (SFS 2015:2016). Förordningen ska tillämpas vid detaljplaneläggning, bygglov samt vid förhandsbesked, se vidare i avsnitt [Buller](#).

- [Planeringskatalogen – MKN buller](#)

Hälsa och säkerhet

Enligt 2 kap 5 § PBL ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat människors hälsa och säkerhet samt med hänsyn till risken för olyckor, översvämning och erosion. Valet av plats är vid planläggning den viktigaste faktorn för att hantera risker. Planering handlar inte enbart om att hitta lämpliga lokaliseringalternativ utan också om att undvika olämplig lokalisering.

Förutsättningarna för en förutseende riskhantering grundläggs redan i översiktsplanen. Många typer av riskkällor påverkar stora geografiska områden med följd att det är resurskrävande och svårt att göra riskbedömningar i enskilda detaljplaner. I översiktsplaneringen kan det handla om att sätta övergripande mål och att ange generella principer för riskvärdering och riskhantering, att göra avvägningar mellan bebyggelseintressen och risker samt att ange eventuellt behov av ett mer detaljerat underlag för olika delområden.

Det är betydelsefullt att ha en bred syn på risker i planeringsprocessen och att inventera vilka riskobjekt som kan påverka omgivningen. Exempel på riskobjekt är skredriskområden, översvämningssområden, transportleder för farligt gods och industrianläggningar. Det är lämpligt att redovisa dessa i

översiktsplanen för att ge en samlad bild över riskerna i kommunen. Kommunen bör redovisa hur man avser att hantera dessa risker, det vill säga om riskerna kan accepteras eller om man avser att vidta förebyggande eller andra riskreducerande åtgärder.

Kommunen har ansvar för att planera för och hantera olyckor och extraordinära händelser. Befintliga risker bör begränsas och helst undanröjas och man bör undvika att skapa nya risker. Kommunens risk- och sårbarhetsarbete syftar till att minska sårbarheten i samhället och öka förmågan att hantera risker.

Boverket tog 2018 fram vägledningen *Hälsa, säkerhet och risker* som handlar om tillämpning av PBL med hänsyn till människors hälsa, säkerhet, och risken för olyckor, översvämning och erosion.¹⁷

Buller

Buller är en central fråga när det gäller lokalisering av nya bostäder, skolor och vårdinrättningar, men även verksamheters möjlighet att utvecklas är beroende av buller. Regler om buller finns i PBL, miljöbalken och i förordningar. För olika kategorier av buller finns riktvärden för bullernivåer vid bostadsbyggnader. De vanligaste källorna till buller är väg-, spår- och flygtrafik samt industrier och andra verksamheter, vilket definieras som omgivningsbuller.

Nya regler för omgivningsbuller trädde i kraft 2015 och 2016. Vissa riktvärden reviderades 2017 och de nya riktvärdena ska tillämpas retroaktivt på mål och ärenden som påbörjats från och med 2 januari 2015.¹⁸

I april 2020 publicerade Boverket en reviderad vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller vid planläggning och bygglovsprövning av bostadsbyggnader. Vägledningen ansluter till de nya allmänna råd om industri- och annat verksamhetsbuller som publicerats under 2020.

Gällande buller från vindkraftverk publicerades en ny vägledning från Naturvårdsverket i slutet av 2020. Vägledningen fastställer 40 dBA som riktvärde utomhus vid bostäder för vindkraftsbuller och att det kan vara lämpligt med 35 dBA vid områden som används för friluftsliv och rekreation.¹⁹

Länsstyrelsen vill lyfta vikten av att systematiskt hantera bullerproblematik, särskilt när det gäller boendemiljöer, skolor och förskolors utemiljöer samt i parker och rekreationsområden. Översiktsplanen ger möjlighet att redan i tidiga skeden synliggöra förutsättningarna för framtida utbyggnadsområden i bullerutsatta lägen.

- [Planeringskatalogen – Buller](#)

---

¹⁷ Planeringskatalogen – [Hälsa, säkerhet och risker](#)

¹⁸ Sveriges riksdag – [Förordning \(2015:216 om trafikbuller vid bostadsbyggnader](#)

¹⁹ Naturvårdsverket – [Vägledning om buller från vindkraftverk](#)

Industri och annan verksamhet

Det är viktigt att befintliga verksamheter ges stabila planeringsförutsättningar. Kommunen bör därför vid planering ta hänsyn till befintliga miljöfarliga verksamheter och de störningar och risker de kan innebära för omgivningen. Särskilt behöver man beakta verksamheter med gällande miljötillstånd. De verksamheterna har ett skydd mot framtida inskränkningar i verksamheten. Det är inte tillåtet att placera exempelvis bostäder så att villkor i tillstånd inte kan uppfyllas.

Buller från industri och liknande verksamheter är en viktig faktor att beakta då skyddsavstånd till bostäder, förskolor, skolor och vårdlokaler tas fram. [Läs mer i avsnittet om buller](#). Det kan handla om en lång rad olika verksamheter av bullrande karaktär. Bergtäkter och områden för upplag av bergmassor med möjlighet att ställa upp mobila krossar är exempel på verksamheter som behöver lämpliga skyddsavstånd till bebyggelse för att inte uppfattas som störande. Även idrottsanläggningar utomhus kan bidra till exempelvis bullerstörning och kan behöva beaktas med skyddsavstånd i översiktsplaneringen.

Andra faktorer att beakta är verksamheter som kan innebära en risk för sin omgivning. Det kan vara anläggningar där det hanteras stora mängder kemikalier eller andra verksamheter som av andra skäl medför risker för allvarliga skador på människor eller miljön. Exempel på verksamheter som berörs är farlig verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor, sevesverksamheter enligt Sevesolagen och andra miljöfarliga verksamheter som hanterar någon form av hälso- eller miljöfarliga kemikalier, såsom till exempel drivmedelsstationer. Bättre plats för arbete (Boverkets allmänna råd 1995:5) är knuten till den äldre plan- och bygglagen och delar av den är inaktuell. Rekommenderade skyddsavstånd kan ändå utgöra vägledning för kommunens ställningstagande i vad som kan anses vara tillräckliga skyddsavstånd för att bland annat garantera människors säkerhet. MSB:s handbok "Hantering av brandfarliga gaser och vätskor på bensinstationer" ger också vägledning. Notera att särskilda krav på riskanalys kan vara nödvändiga vid försäljningsställen för fordonsgas.

Även andra verksamheter som till sin karaktär kan innebära störningar för sin omgivning kan finnas. Hästhållning till exempel kräver mycket mark för stall, ridskola och hästhagar. Om hästhållning planeras i närheten av bostäder, förskola och skola kan det finnas risk för olägenhet för människors hälsa, orsakad av lukt, flugor och allergen. Skyddsavstånd till hästhållning kan därmed vara en lämplig fråga att hantera i översiktsplanen.

Länsstyrelsen rekommenderar därför att kommunen tar ställning till störningar från verksamheter och lämpliga skyddsavstånd till industrier och anläggningar som hanterar någon form av farliga ämnen eller bedriver farlig verksamhet. Störningar från verksamheter och lämpliga skyddsavstånd bör beskrivas. Det bör framgå i översiktsplanen om verksamhetsområden är avsedda för småindustri eller motsvarande eller för tyngre störande industriändamål. Även tillfartsvägar behöver beaktas ur risk- och bullersynpunkt i planeringen.

- [Planeringskatalogen – Industri och störande verksamhet](#)

Transportleder för farligt gods

Transportleder för farligt gods är ett exempel på riskobjekt som finns i hela länet. Farligt gods kan till exempel ha explosiva, brandfarliga, giftiga, radioaktiva eller frätande egenskaper. Det är viktigt att risker kopplade till transport av farligt gods tas upp och hanteras tidigt i den fysiska planeringen för att minimera risker för olyckor samt de följder en eventuell olycka kan få.

Att hantera riskerna kring kommunens transportleder för farligt gods i översiktsplanen utgör värdefullt underlag för framtida detaljplaneläggning och lovgivning. Viktiga aspekter som med fördel kan presenteras i karta är vilka transportleder som är rekommenderade för farligt gods samt för uppställning. Speciellt bör det uppmärksammas i närheten till vattentäkter och känslig markanvändning så som exempelvis bostäder.

Länsstyrelsen Gävleborg har påbörjat processen med att ta fram en vägledning för planläggning intill transportleder för farligt gods anpassat för vårt län. Fram till att detta dokument är färdigställt rekommenderas att kommunerna utgår från RIKTSAM eller Länsstyrelsen i Dalarnas vägledning.

- [Planeringskatalogen – Transportleder för farligt gods](#)

Potentiellt förorenade områden

Förorenade områden är mark- och vattenområden, byggnader och anläggningar som innehåller skadliga ämnen som medför eller riskerar att medföra negativ påverkan på människors hälsa eller miljön. Oftast ligger dessa områden i anslutning till pågående eller nedlagd industriell verksamhet. Ett sådant område omfattas av miljöbalkens 10 kap. om förorenade områden. Potentiellt och bekräftat förorenade områden registreras i den nationella databasen EBH-stödet. Det har pågått under flera år och områdena registreras i den nationella databasen för potentiellt förorenade områden, det så kallade EBH-stödet. Läs om det aktuella läget gällande arbetet med förorenade områden i länet i *Förorenade områden i Gävleborgs län - Regionalt program för efterbehandling 2021-2023*.²⁰

I översiktsplanen bör den allmänna föroreningssituationen i kommunen beskrivas, med särskilt fokus på föroreningar som berörs av större förändringar av mark- och vattenanvändningen eller där risk för till exempel översvämningar finns. Översiktsplanen bör också innehålla riktlinjer (kommunal strategi) för hur förorenade områden ska hanteras i den efterföljande detaljplaneringen, så att hänsyn kan tas till föroreningssituationen och ett område kan användas på bästa sätt utan risk för människors hälsa eller för miljön.

Konsekvenserna av översiktsplanens ställningstaganden bör belysas. En bedömning av behoven av att utföra undersökningar och avhjälpandeåtgärder kan med fördel redovisas.

Som underlag för att kunna arbeta strategiskt med förorenade områden finns vägledningmaterialet Strategipaketet på EBH-portalerna.²¹ Informationen om

²⁰ Länsstyrelsen Gävleborg – [Regionalt program för efterbehandling 2021-2023](#)

²¹ Länsstyrelserna – [EBH-portalerna](#)

förorenade områden förändras och uppdateras kontinuerligt i EBH-stödet. Det kan exempelvis handla om nya objekt inom branscher som inte tidigare uppmärksammats och nya undersökningar eller åtgärder som utförts.

- [Planeringskatalogen – Förorenade områden](#)

Ras, skred, erosion och översvämning

År 2018 infördes en ny bestämmelse i PBL genom ett tillägg i 3 kap 5 §. Förändringen innebär att det av översiktsplanen ska framgå kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. Förutom ny och befintlig bebyggelse innefattar den byggda miljön, även anläggningar samt vegetation, parker och andra grönområden.

Syftet med tillägget är att stärka kommunernas klimatanpassningsarbete genom att skapa en samlad bild av klimatrelaterade risker i kommunen, skapa förståelse för sårbarheter och konsekvenser samt att skapa ett underlag för riskacceptans eller plan för åtgärder.

Det här betyder att kommunerna behöver identifiera byggda miljöer som riskerar att drabbas av klimatrelaterade risker samt ta ställning till hur kommunen avser att hantera dessa risker. Hur kommunen har hanterat detta ska framgå i översiktsplanen. Läs mer på PBL kunskapsbanken.²²

Ett metodstöd till kommunernas hantering av dessa frågor i översiktsplanen har tagits fram av länsstyrelserna i Stockholm och Västra Götaland tillsammans med SMHI och MSB under 2021. Stödet belyser hur arbetsprocessen kan utformas och hur man kan gå tillväga för att ta fram underlag samt vad som behöver framgå i översiktsplanen. Här finns vägledning för hur geologiska, geotekniska och topografiska underlag såsom havsnivåhöjnings-, översvämning-, ras- och skredkarteringar kan användas. Metodstödet ger också förslag på olika slags åtgärder för riskhantering som kan uttryckas i översiktsplanen.²³

De riskbedömningar som genomförs ska kunna utföras med hjälp av befintligt underlag. Detta innefattar existerande geologiska, geotekniska och topografiska underlag samt havsnivåhöjnings-, översvämning-, ras- och skredkarteringar som nationella myndigheter och länsstyrelser tillhandahåller. Om statlig infrastruktur ligger inom ett område kan underlag från Trafikverket behövas.

Nedan följer några underlag som är aktuella för länet i skrivande stund:

- [Planeringskatalogen – översvämningkarteringar för länet](#) (MSB, Fortum Sverige)
- [Översvämningportalen \(MSB\)](#)
Via MSB:s karttjänst går det att överblicka karterade områden i länet och i landet, såväl som att hämta hem GIS-information genom nerladdning eller via WMS.

²² Boverket – [Översiktsplanens innehåll](#)

²³ Länsstyrelserna – [Klimatrelaterade risker i översiktsplanering - metodstöd](#)

- [Länsstyrelsens lågpunktskartering för länets tätorter](#) (Länsstyrelsen Gävleborg)
- [Ras, skred och erosion](#) (SGI)
En karttjänst framtagen med flera andra myndigheter, där flera lager finns som innehåller information om förutsättningarna i länets kommuner på en översiktlig nivå.
- [Framtidsklimat](#) (SMHI)
Samlingsplats för klimatrelaterad information, exempelvis:
  - [Fördjupade klimatscenariotjänsten](#)
Kartor, diagram och nedladdningsbara data där det går att länsvis studera bland annat valda klimatscenarier, årstider och indikatorer. Information finns om förändringar i meteorologi, hydrologi och oceanografi. Denna karttjänst kan ses som ett komplement till rapporten Framtidsklimat i Gävleborgs län (nedan länk).
- [Framtidsklimat i Gävleborgs län](#) (SMHI)
- [Översiktlig regional klimat- och sårbarhetsanalys - naturolyckor](#) (SGI, SMHI)
- [Planeringskatalogen – Kulturarv och klimatförändringar](#)
- [Snö i framtida klimat](#) (Länsstyrelsen Gävleborg)
- [Klimatanpassning.se](#)
Bra information om hur klimatet förändras samt hur samhället kan komma att påverkas.

Förutom underlagen ovan och metodstödet för att hantera klimatrelaterade risker i översiktsplaneringen har olika vägledningar om klimatanpassning uppdaterats och tagits fram de senaste åren:

- [Vägledning om klimatanpassning i ÖP](#) (Boverket)
- [Exempel och stöd för fysisk planering](#) (SMHI)
- [Klimatanpassning](#) (Länsstyrelsen Gävleborg)
- [Klimatanpassning](#) (Naturvårdsverket)

Kommunerna får ökat anslag på ca 3,50 kr per invånare per år under perioden 2019–2022 som är tänkt att användas till att arbeta med klimatrelaterade risker i den byggda miljön. Anslaget är inbakat i det allmänna statsbidraget. Avsikten med de tillskjutna medlen är att kommunernas översiktsplaner ska vara uppdaterade vad gällde de nya reglerna om översiktsplanen innan mandatperiodens slut år 2022. Länsstyrelsen har för närvarande ingen kännedom om eventuella fortsatta anslag för kommande mandatperiod.

SGI och MSB har identifierat områden i Sverige där det finns risk för klimatrelaterade ras, skred, erosion och översvämningar. Uppdraget innebar också att beskriva sannolikhet och samhällsekonomiska konsekvenser.²⁴ En karttjänst med beskrivningar av de nationella riskområdena och kommunanalyser finns också tillgänglig.²⁵

²⁴ SGI – [Sveriges största riskområden](#)

²⁵ SGI, MSB – [Riskområden för ras, skred, erosion och översvämning](#)

Händelserna i Norge, Tyskland och Sverige år 2021 har aktualiserat ett utökat samhällsbehov av att analysera klimat- och geotekniska risker som översvämning, skyfall samt skred och ras. Målet är att identifiera förekommande risker för att förebygga, hindra eller mildra effekter och eventuella skador.

Översvämningar

Ny bebyggelse behöver lokaliseras, placeras och utformas så att den är lämplig med hänsyn till kommande klimatförändringar med avseende på risken för översvämning. Översvänningsrisk behöver beaktas vid planering av mark i närheten av sjöar och vattendrag samt vid kusten. Med en ökad nederbörds mängd samt större frekvens av skyfall är det också viktigt att översiktligt studera strukturerna för att hantera ytvatten. Boverket har publicerat *Tillsynsvägledningen naturolyckor* som omfattar översvämningar och geotekniska risker.²⁶

Ras, skred och erosion

En översiktsplan bör peka ut känsliga områden och kända riskområden med avseende på ras, skred, erosion eller översvämning, i synnerhet kopplat till områden med befintlig eller planerad bebyggelse. Nämnda förhållanden kan vara avgörande för markens lämplighet vid strategiska val av framtida markanvändning. Utpekandet underlättar efterföljande planering. Inom ramen för översiktsplanarbetet ska geologiska och geotekniska förhållanden redovisas översiktligt, samt en samlad bedömning av de geotekniska säkerhetsfrågorna (ras, skred, erosion, slamströmmar, bergras/blocknedfall samt geotekniska frågeställningar kopplat till översvämning).²⁷

Rapporten *Kartunderlag om ras, skred och erosion* som har arbetats fram av underlag från bland andra MSB, SGI och SGU är en sammanställning av statligt framställda planeringsunderlag avseende ras, skred och erosion. Underlagen finns förutom i en rapport också åskådliggjorda i Kartvisningstjänst *Ras, skred och erosion*.

- [Planeringskatalogen – Geotekniska säkerhetsfrågor](#)

Magnetfält och kraftledning

Vid planering av bebyggelse nära kraftledningar och andra elanläggningar kan frågeställningar om elektromagnetiska fält behöva beaktas. Det finns inga nationella riktvärden som preciserar vilka magnetfält som kan anses vara acceptabla i samband med fysisk planering. Strålsäkerhetsmyndigheten har tillsammans med flera andra myndigheter gett ut rapporten ”Magnetfält och hälsorisker”²⁸. I rapporten ger myndigheterna tillsammans övergripande rekommendationer för samhällsplanering och byggande. Det handlar bland

²⁶ Boverket – [Översvänningsrisk vid planläggning](#)

²⁷ Statens geotekniska institut - [Översiktsplan](#)

²⁸ <https://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/publikationer/informationsmaterial/magnetfalt-och-halsorisker/>

annat om gränsvärdet 0,4 mikrotlesa som högsta magnetfältsnivå vid bostäder, skolor eller där människor vistas varaktigt.

I översiktsplanen bör det framgå vilken hänsyn som behöver tas till kraftledningarna vid efterföljande planering och lovgivning. Det bör också framgå vilka av kraftledningarna i kommunen som tillhör transmissionsnätet och vilka som är distributionsledningarna. Svenska kraftnät vill att hänsyn tas till rekommenderade skyddsavstånd och att översiktsplanens riktlinjer följer dessa.

- [Planeringskatalogen – Elektromagnetiska fält och kraftledningar](#)

Radon

Grundämnena uran och radium förekommer i varierande omfattning i alla bergarter, och därmed också i jordarter och i byggnadsmaterial där bergmaterial ingår. Radon från marken är den vanligaste källan till radon i byggnader. Det finns alltid tillräckligt med radongas i marken för att orsaka radonhalter inomhus om huset är otätt mot marken. Detta gäller även i s.k. lågriskområden. I områden med förhöjd strålning från berggrunden kan det också finnas risk för förhöjda halter av radon och uran i dricksvatten från enskilda brunnar. Även fyllnadsmaterial kan innebära en risk för höga radonhalter. Radon är en olägenhet för människors hälsa.

SGU rekommenderar att kommuner har en karta som visar på områden med särskilt hög radonrisk (högriskområden), samt rekommendationer för vilka åtgärder som bör vidtas i olika situationer. Underlag till översiktsplanering kan vara SGU:s flygmätningar av gammastrålning, uran, samt jordartskarta och berggrundskartor.

- [Planeringskatalogen - Radon](#)

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen

Kommunerna kan i sina översiktsplaner peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, så kallade LIS-områden. Inom dessa områden kan det särskilda skälet för landsbygdsutveckling användas när man prövar dispenser och upphäver strandskydd. Syftet med bestämmelsen är att stimulera den lokala och regionala utvecklingen i områden som har god tillgång på strandområden och där viss byggnation kan ske utan att strandskyddets syften åsidosätts.

Med landsbygdsutveckling avses sådan utveckling som ger positiva sysselsättningseffekter eller ökat serviceunderlag på landsbygden som till exempel arbetstillfällen, ökat underlag för skolan, handel, kollektivtrafik.

Utpekandet av LIS-områdena bör bygga på av kommunen uppsatta kriterier som framgår av planen. Kriterierna bör vara tydliga och inte alltför generella för att översiktsplanen sedan ska fungera som underlag i bedömningen av exempelvis dispensärenden.

Områden som kan vara lämpliga som LIS-områden kan exempelvis vara områden som omfattas av begreppet landsbygd. Om det inte har gjorts

tidigare är det lämpligt att kommunen definierar begreppet landsbygd i samband med utpekandet av LIS-områden.

Det finns olika sätt att definiera landsbygd beroende på vilka särskilda behov och syften som ska tillgodoses. *En strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder*²⁹ beskriver alternativa indelningar och klassificeringar av landsbygd, som används i olika sammanhang i Sverige beroende på syfte. Vidare kan begreppet landsbygd definieras genom olika tillgänglighetsperspektiv.³⁰ Det är dock kommunen som, med hänsyn till den lokala och regionala situationen, slutligen som ska bestämma vad som är landsbygd.

Behovet av landsbygdsutveckling i strandnära lägen ska vägas mot den inverkan på strandskyddets syften som långsiktigt kan förutses och även mot andra markanspråk och restriktioner. LIS-områden ska vara väl avvägda, begränsade och preciserade. Det får inte vara stora generella områden. LIS-områden ska följaktligen endast utgöra en begränsad del av kommunens totala strandskyddsområden med hänsyn till såväl friluftsliv som växt- och djurliv. Om behovet av landsbygdsutveckling kan tillgodoses inom många olika områden, bör de områden väljas där inverkan på strandskyddet bedöms bli minst.

Skyddade områden enligt 7 kap miljöbalken, med undantag av vattenskyddsområden, är i regel inte lämpliga för LIS-områden. För vattenskyddsområden beror lämpligheten på vilken inriktning LIS-området ska ha och hur skyddsföreskrifterna för vattenområdet ser ut. Områden med dokumenterat höga naturvärden bör också undvikas, även om de saknar formellt skydd, eftersom de har stor betydelse för växt- och djurlivet och därmed strandskyddets syfte. Områden med höga naturvärden är också ofta viktiga för allmänheten i stort. I riksintresseområden enligt 4 kap miljöbalken bör LIS-planering användas restriktivt. Detsamma gäller för riksintresseområden enligt 3 kap miljöbalken för naturvård, friluftsliv och kulturmiljö där det finns en koppling till vatten i värdebeskrivningen.

Tätorter är inte lämpliga som LIS-områden då strandområden i eller i anslutning till tätorter är extra viktiga för friluftslivet och därför måste tillmätas ett stort värde. LIS-planering ska därför användas restriktivt i eller i närheten av sådana områden och då först efter bedömning av natur- och friluftslivets värden och då endast för små områden. I det här sammanhanget är det viktigt att se till befolkningsutvecklingen i tätorten, LIS skulle till exempel kunna vara lämpligt i anslutning till en mindre tätort med en vikande befolkningsmängd.

Ett LIS-område ska motiveras vilken typ av landsbygdsutveckling som förväntas av den planerade bebyggelsen eller verksamheten som tillkommer inom strandskyddsområde. Det är viktigt att inriktningen för LIS-området tidigt definieras, till exempel för turismverksamhet, för bostäder, för camping eftersom olika inriktningar kan få mycket olika konsekvenser för strandskyddets syften.

Utpekande av LIS-områden är en utpräglad mellankommunal fråga. En viktig fråga är hur strandskyddets syfte kan tillgodoses långsiktigt med hänsyn till

---

²⁹ Regeringskansliet – [En strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder](#)

³⁰ Tillväxtanalys – [Landsbyggsdefinitioner i Sverige och andra länder](#)

angränsande kommuners utpekande av LIS-områden. LIS-planering kan därför med fördel genomföras som ett mellankommunalt samarbete.

Översyn av strandskyddet

För närvarande pågår en översyn av strandskyddslagstiftningen där syftet är att få en ökad differentiering som tar hänsyn till att tillgången till sjöar och stränder varierar i landet, liksom befolkningstäthet och exploateringstryck. Om förslagen kommer att genomföras i enlighet med proposition kommer bestämmelserna om LIS att ersättas med en möjlighet för kommunen att utifrån vissa kriterier peka ut landsbygdsområden i översiktsplanen där det finns nya särskilda skäl att åberopa vid dispens eller upphävande i detaljplan.³¹

Mellankommunal samordning

Mellankommunala och regionala förhållanden

Enligt 2 kap 3 § första stycket PBL ska hänsyn tas till mellankommunala och regionala förhållanden vid planläggning. Detta innebär att kommunen inte bara ska ta hänsyn till förhållandena i angränsande kommuner utan också till behovet av samverkan och samarbete i ett bredare regionalt perspektiv.

Behovet av att samordna frågor om mark- och vattenanvändning är olika stort i olika delar av Gävleborgs län. Länsstyrelsen vill uppmärksamma om att detaljplaner kan upphävas där frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt. Planläggning ska ske med hänsyn till mellankommunala och regionala förhållanden och främja en ändamålsenlig struktur.

Enligt 3 kap 5 § ska det av översiktsplanen framgå om det finns områden och verksamheter som angår två eller flera kommuner eller är av regional betydelse. Lagen redovisar inte vilka frågor som behöver mellankommunal samordning, men en viss vägledning kan hämtas från förarbeten och från regeringens avgöranden. Boverket har listat intressen som bland annat är hämtade från förarbeten och kan ses som exempel på mellankommunala och regionala frågor. Intressena är indelade i tre kategorier som kommunen kan utgå ifrån för att undersöka och identifiera om andra frågor är av mellankommunal eller regional betydelse. De tre kategorierna är:

- Mark- eller vattenanvändning som har stor omgivningspåverkan
- Mark- och vattenanvändning som är känslig för påverkan
- Frågor som rör regionen som helhet

Läs mer om kategorierna på PBL kunskapsbanken.³²

Identifierade mellankommunala frågor i Gävleborgs län är exempelvis:

- [Riksintressen](#)
- [Miljökvalitetsnormer](#)
- [LIS-planering](#)

³¹ Regeringen – [Proposition En ökad differentiering av strandskyddet](#)

³² PBL kunskapsbanken – [Översiktsplanens innehåll – Mellankommunala frågor](#)

- [Grön infrastruktur](#)
- Transporter och [infrastruktur](#)
- [Materialförsörjning](#)
- [Energiproduktion och energidistribution](#)
- [Bostadsförsörjning](#)
- [Havsplanering](#)

Andra mellankommunala frågor är arbetsmarknad, tillväxt och näringsliv (handel), besöksnäring/turism.

Se också avsnittet [Nationella och regionala mål, planer och program](#).

Projekt Gävleborgs funktionella geografi

Gävleborgs funktionella geografi är ett projekt med bäring på mellankommunala och regionala intressen. Projektet pågick i tre år och avslutades i oktober 2019. Det är en form av gemensamt strukturbildsarbete med grund i funktionell geografi och orters funktioner, roller och samband. Inom projektet har flera kunskapsunderlag och analysverktyg tagits fram och ett av syftena är att sprida kunskap till relevanta målgrupper för att dessa sedan kan komma till användning inom respektive verksamhet.

Översiktsplanering är en sådan verksamhet som bedöms ha stor användning av framtagna kunskapsunderlag och verktyg. För närvarande finns tre rapporter publicerade på regionens hemsida. Det gäller *Näringslivets struktur och konkurrenskraft*, *Ortstruktur och funktionella samband* samt *Tillgänglighet kollektiva färdmedel*.³³

---

³³ Region Gävleborg – [Gävleborgs funktionella geografi](#)

Övriga allmänna intressen

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa de förhållanden som med hänsyn till de allmänna intressena i 2 kap PBL kan ha en väsentlig betydelse för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och om hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Riksintressen enligt 3 och 4 kap miljöbalken ska alltid redovisas. Av översiktsplanen ska det även framgå hur kommunen anser att riksintressen ska tillgodoses, hur gällande miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap miljöbalken ska följas och hur förhållanden av väsentlig betydelse i övrigt bör beaktas.

Kravet på väsentlighet syftar till att kommunen ska kunna avstå från att redovisa förhållanden som har begränsad eller liten betydelse för beslut om användningen av mark- och vattenområden. Kravet på väsentlighet klargör att det i första hand är förhållanden som är knutna till bestämmelserna i 2 kap 2–5 och 10 §§ PBL som behöver redovisas i översiktsplanen, givet den skala som översiktsplanen vanligtvis har. Det utesluter inte att även förhållanden som är knutna till andra allmänna intressen i 2 kap PBL kan behöva redovisas i de fall översiktsplanen avser en fördjupning för ett visst område.

Vad som utgör förhållanden av väsentlig betydelse måste bedömas utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet.

Areella näringar

Jordbruk och landsbygdsutveckling

Jordbruksmark är en begränsad resurs som med hänsyn till klimatförändringar, befolkningstillväxt och urbanisering måste ses i ett mycket långt tidsperspektiv. Jordbruksmarken är av nationell betydelse vilket innebär att kommunen behöver ta hänsyn till behovet av jordbruksmark även utanför kommunens egna gränser. Enligt 3 kap 4 § miljöbalken behöver tre områden utredas innan en förändrad markanvändning av jordbruksmark föreslås:

1. Är jordbruksmarken brukningsvärd?
2. Är den aktuella förändrade markanvändningen ett väsentligt samhällsintresse?
3. Varför är förutsättningarna att ta annan mark i anspråk inte tillfredsställande?

I såväl Sveriges nationella livsmedelsstrategi³⁴ som i Gävleborgs läns handlingsplan³⁵ slås fast att primärproduktionen ska öka. Sveriges självförsörjningsgrad av livsmedel har under lång tid sjunkit, samtidigt som efterfrågan på närproducerad och/eller ekologisk mat ökar. Ekologisk produktion tar större arealer i anspråk eftersom det krävs mer egenproducerat foder och man inte kan använda handelsgödsel och växtskyddsmedel för att höja skördenivåerna.

Det är också viktigt att se värdet av det livsmedel som finns och kan produceras i skogen, så som bär, svamp, vilt och betande djur. Länet har en

³⁴ Regeringskansliet – [En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet](#)

³⁵ Länsstyrelsen Gävleborg – [Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi 2018-2030](#)

lång historia med fäbodbruk i skogen som kan aktualiseras och utökas i framtida livsmedelsförsörjning. Även bär, svamp och vilt kommer vara viktiga delar för att uppnå en bättre självförsörjningsgrad i landet.

Åkermark och betesmark har även andra värden än matproduktion. Åkermark och betesmark ger landskapet en mosaikartad karaktär. Detta landskap är viktigt för boendemiljön på landsbygden, för trivsel samt för turism och annan sysselsättning. Nära tätorter har ett landskap med åker och betesmarker betydelse för rekreation. Betesmarker hyser ofta en rik biologisk mångfald och i anslutning till åkermark och betesmarker finns också ofta kulturmiljövärden. Markerna levererar dessutom ekosystemtjänster av stort värde.

- [Planeringskatalogen - Jordbruksmark](#)

Skogsbruk

Arealen skog i Gävleborg län utgör 80 procent av länets yta. Skogsbruket är av nationell betydelse som enligt miljöbalkens grundläggande hushållningsbestämmelser ska skyddas mot åtgärder som hindrar eller försvårar ett rationellt skogsbruk. Skogen är en viktig del av länets näringsliv och landsbygdsutveckling och den ekonomiska betydelsen av en hög och värdefull skogsproduktion är omfattande. Skogen som grön näring har stor betydelse för alla kommuner i länet och det finns ett växande intresse för skogen som resurs, för ökad träbyggnation, biobränslen och nya produkter.

Skogens värden utgör så mycket mer än skogsråvara. Upplevelsevärden kopplat till natur- och kulturmiljöer samt skogar med sociala värden har en viktig funktion när det gäller människors välbefinnande, hälsa, regional utveckling och turism. Tätortsnära skogar har särskilt högt värde och bör därför brukas med stor hänsyn till allmänna intressen.

Den nationella skogspolitiken har mål vad gäller produktion och miljö och kommunen har stora möjligheter att skydda mark i naturvårdande syfte. I skogsbruket är det av stor vikt att sköta skogen på så sätt att god avkastning ges samtidigt som den biologiska mångfalden bibehålls.

Skogen har också andra värden kopplade till den fysiska planeringen och det kan vara av stor vikt i frågor gällande vattenhushållning, luftkvalitet, buller och grön infrastruktur. I arbetet med de regionala handlingsplanerna för grön infrastruktur har ett kunskapsunderlag med utpekade värdeetrakter för skog tagits fram. Läs mer under rubriken [Grön infrastruktur](#).

Idag ses skogen även som en del i lösningen för att nå ett fossilfritt samhälle och en ökad klimatnytta. Detta kan förändra synen på skogsbruksmetoderna och på vilket sätt man använder skogsråvaran på bästa vis. En ökad efterfrågan på råvara från skogen kommer att ställa nya krav på skogsbruksmetoder. Det gäller både ökade volymer och bättre kvalitet.

Viktigt att belysa är att skogen riskerar att hamna i en målkonflikt där en ökad klimatnytta i det korta perspektivet vägs mot risken för en minskad biologisk mångfald. Kopplat till de climateffekter som är aktuella och förväntas öka finns även ett behov av att se över skogsbruksmetoder på bred front. Stormar, skogsbränder och skadeinsekter kommer troligen att bli mer förekommande framöver och det är viktigt att se över hur man kan anpassa skogsbruket för

att omfattningen av dessa ska bli mindre. Som offentlig aktör kan och bör man ta en viktig roll i arbetet mot en hållbar utveckling där minskningen av fossila bränslen är en viktig del. Skogsbruket ger stora möjligheter till att byta ut material till förnybara samt kan vara en viktig källa till biobaserade bränslen.

Länsstyrelsen har tillsammans med Region Gävleborg och Skogsstyrelsen tagit fram ett regionalt skogsprogram som syftar till att bidra till att uppnå de nationella miljömålen och samtidigt bidra med jobb och en hållbar tillväxt.³⁶

Naturmiljö

Naturen hyser komplexa ekosystem som måste fungera för att den biologiska mångfalden ska bevaras och för att samhällsviktiga tjänster ska kunna fortsätta levereras. Genom att i översiktsplanen redovisa naturmiljöer och naturvärden blir det lättare att beakta naturområdena och göra avvägningar av lämplighet och genomförbarhet vid planering av olika typer av markförändringar. Naturmiljöer och naturvärden kan gärna redovisas i kombination med en redogörelse för vilken typ av påverkan som de är känsliga för. Genom strategiskt och långsiktigt arbete kan samhällsplanering kombineras med och dra nytta av fungerande ekosystem, något som både bidrar till att uppfylla de regionala miljö kvalitetsmålen och skapar mervärde. Friluftsliv, luftkvalitet och vattenrening är bara några exempel på samhällsviktiga funktioner som naturen kan bidra till. Skyddet av natur är en viktig pusselbit i detta, men vad som händer i det övriga landskapet kan vara minst lika viktigt.

Utifrån kunskapen om var värdefulla naturområden finns kan en långsiktig och övergripande struktur skapas som uppfyller miljöbalkens grundläggande intentioner och säkerställer samhällets behov av ekosystemtjänster. På så sätt kan planprocessen bli mer konstruktiv och friktionsfri. På Länsstyrelsen Gävleborgs webbplats finns information om länets skyddade natur.³⁷

Stora opåverkade områden

Enligt 3 kap 2 § miljöbalken ska stora mark- och vattenområden som är obetydligt påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär. Kommunerna kan själva peka ut stora orörda områden i översiktsplanen.

Skyddade arter

Bestämmelser om artskydd finns i 8 kap miljöbalken och artskyddsförordningen (SFS 2007:845). Artskyddet utgörs dels av de traditionella fridlysningsreglerna, dels av skydd för vissa arter och deras livsmiljöer med grund i EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv.

---

³⁶ Länsstyrelsen Gävleborg – [Gävleborgs skogsprogram 2021-2030](#)

³⁷ Länsstyrelsen Gävleborg – [Skyddad natur](#)

Artskyddet är en stark förbudslagstiftning. För de bestämmelser som grundas på EU-direktiven (framför allt 4 § artskyddsförordningen) visar rättspraxis hittills att dispens som regel inte kan fås för rena exploateringsändamål, som till exempel tätortsutveckling.

Plan- och bygglagen och miljöbalken gäller parallellt. Det finns inga formella hinder mot att anta en detaljplan i strid med artskyddsbestämmelserna. Observera dock att en sådan plan inte får genomföras. För att undvika risken för detta behöver artskyddet hanteras tidigt i planprocessen och lämpligtvis kan detta göras redan i översiktsplanen.

Läs mer om hotade djur och växter i Gävleborgs län på Länsstyrelsen Gävleborgs webbplats.³⁸

➤ [Planeringskatalogen – Skyddade arter](#)

Grön infrastruktur

Länsstyrelsen Gävleborg har tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur. Handlingsplanen är tänkt att kunna användas som underlag i den fysiska planeringen enligt PBL. Det finns sedan 2021 även ett kartverktyg (ett regionalt GI-webbGIS) med skikt av särskild vikt för att beakta grön infrastruktur. Kartverktyget är under uppbyggnad och kommer att innehålla fler skikt allteftersom nya GIS-skikt tas fram inom arbetet med grön infrastruktur på Länsstyrelsen. Samtliga GI-relaterade GIS-skikt finns även tillgängliga i Planeringskatalogen.

Följande skikt har tagits fram hittills inom GI-arbetet 2021:

- LstX (GI) Värdestrukt skog
- LstX (GI) Inventerade alléer
- LstX (GI) Skyddsvärda träd
- LstX (GI) Alla inventerade träd

Under 2022 pågår arbete med att ta fram skikt för värdestrukturer inom hav och kust, våtmarker samt gräsmarker.

➤ [Planeringskatalogen – Grön infrastruktur i Gävleborgs län](#)

Ekosystemtjänster

Människan är beroende av naturens ekosystemtjänster. Genom att synliggöra och värdera ekosystemtjänsterna i den byggda miljön kan vi tillvarata, skapa, utveckla, och stödja dessa nyttor. Senast år 2025 ska en majoritet av Sveriges kommuner integrera ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning av den byggda miljön i städer och tätorter. Boverket har tagit fram en vägledning om ekosystemtjänster i den byggda miljön.

Regeringen har i proposition 2016/17:200 Miljöbedömningar förtydligat att ekosystem och ekosystemtjänster omfattas av definitionen av miljöeffekter i 6 kap 2 § miljöbalken i och med att det breda begreppet biologisk mångfald omfattas. Om det i miljöbedömningen framkommer att miljöeffekter på

---

³⁸ Länsstyrelsen Gävleborg – [Hotade arter](#)

ekosystem kan uppstå ska därför effekter på ekosystemtjänster bedömas och beskrivas i miljökonsekvensbeskrivningen. Naturvårdsverket har tagit fram en förenklad vägledning kring hur ekosystemtjänstperspektiv kan integreras i strategisk respektive specifik miljöbedömning.

Översiktsplanen är det viktigaste planinstrumentet för att styra en mark- och vattenanvändning som främjar ekosystemtjänster.

- [Planeringskatalogen - Ekosystemtjänster](#)

Friluftsliv

Friluftsliv bidrar till ökad folkhälsa och förståelse för naturen. Möjligheterna till friluftsliv kan också höja ett områdes attraktivitet samt skapa regional utveckling och arbetstillfällen genom exempelvis naturturism.

Kommunen har en nyckelroll i att skapa förutsättningar för ett välfungerande friluftsliv. Genom långsiktig planering och löpande verksamhet kan kommunen säkra tillgång, tillgänglighet och kvalitet i natur- och kulturlandskapet för människors utevistelse.

Det övergripande syftet med friluftspolitiken i Sverige är att stödja människors möjligheter att vara i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund. Regeringen beslutade 2012 om tio nationella mål som tillsammans bidrar till detta. Flera av de tio friluftspolitiska målen har en tydlig koppling till samhällsplaneringen och är relevanta för kommunernas arbete med exempelvis gröstrukturplaner och friluftslivsplaner.

Naturvårdsverket har tagit fram en metod för kartläggning av friluftsområden som kan vara till hjälp i översiktsplanearbete och på Naturvårdsverkets webbplats finns vägledningar kring hur man bör arbeta med frågan i ett större perspektiv.

- [Planeringskatalogen - Friluftsliv](#)

Strandskydd

Vid hav, sjöar och vattendrag gäller generellt strandskydd. Skyddet omfattar land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd. Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och långsiktigt bevara goda livsmiljöer för växt- och djurlivet på land och i vatten. Länsstyrelsen kan utöka strandskyddet upp till 300 meter om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften, det kallas utvidgat strandskydd.

För att en strandskyddsdispens ska kunna medges måste det finnas särskilda skäl, vilka är angivna i 7 kap 18c § miljöbalken. Dispensen måste också vara förenlig med strandskyddets båda syften, att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och långsiktigt bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Huvudregeln är att kommunen är beslutsmyndighet. Länsstyrelsen är dock beslutsmyndighet om dispensen avser byggande av försvarsanläggning, allmän väg eller järnväg och om området omfattas av annat skydd enligt 7

kap miljöbalken än miljöskyddsområde eller vattenskyddsområde och skyddet har beslutats av någon annan än en kommun (7 kap 18 § MB).

Kommunen får i en detaljplan upphäva strandskydd för ett område om det finns särskilda skäl för det och om intresset av att ta området i anspråk väger tyngre än strandskyddsintresset. (4 kap 17 § PBL). De särskilda skäl som gäller för att upphäva strandskyddet är samma som för att bevilja en dispens, se 7 kap.18 c–d § miljöbalken. Länsstyrelsen kan i det enskilda fallet upphäva strandskyddet vid en liten sjö och vattendrag enligt 7 kap 18 § p.2 miljöbalken, i de fall området har liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften.

Översiktsplanen bör innehålla beskrivning av tillgängligheten till stränder i kommunen och hur denna kan värnas eller förbättras. Strand- och vattenområden som är särskilt värdefulla från naturvårdssynpunkt att skydda från exploatering kan med fördel också redovisas. I de fall det har betydelse för planförslaget bör kommunen i översiktsplanen redovisa de områden som har utvidgat strandskydd.

- [Planeringskatalogen – Strandskydd](#)

Kulturmiljö

Kulturmiljöer skyddas av flera lagar. Bestämmelser om hänsyn och skydd för kulturmiljöer finns i kulturmiljölagen (KML), PBL och miljöbalken. Kommunen har huvudmannaskapet för tillämpningen av PBL, medan huvudmannaskapet för de andra lagarna ligger på staten. En mycket stor del av landets kulturarv hanteras inom ramen för PBL.

Kulturvärdena som allmänt intresse anges bland annat i 2 kap PBL. Där framgår att samhällsplaneringen ska ta hänsyn till stads- och landskapsbilden och platsens natur- och kulturvärden. Bebyggelseområden med särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden ska skyddas och befintliga karaktärsdrag ska respekteras och tas tillvara.

Kulturmiljön utgörs av alla miljöer som på något sätt är påverkad av människan – allt från enskilda objekt till stora landskapsavsnitt. Värdena omfattar såväl spektakulära kulturmiljöer som mer all dagliga platser och företeelser i vardagslandskapet. I många fall är kulturmiljövärden i landskapet tätt knutna till naturvärden i exempelvis landsbygdens odlingslandskap eller tätorters grönområden.

Kulturmiljölagens portalparagraf (1 kap 1 §) anger att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön och att ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Där framgår också att den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. I lagen finns också bestämmelser om skydd för fornlämningar, enskilda byggnadsminnen, och kyrkliga kulturminnen. Det är staten som handlägger ärenden enligt kulturmiljölagen. Det är Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna som handlägger ärenden enligt kulturmiljölagen och förordning om statliga byggnadsminnen. De skyddade objekten och miljöerna kan påverka hur planer utformas och ska därför redovisas i översiktsplanen.

Läs mer om skyddade kulturmiljöer i Gävleborgs län på Länsstyrelsens webbplats.³⁹

1 januari 2014 beslutade riksdagen om nya nationella mål för kulturmiljöarbetet som gäller från 1 januari 2014 och som ska vara vägledande för kommunerna. I översiktsplanen bör kommunen förhålla sig till dessa.

Kulturmiljövård i översiktsplanering

Kommunernas översiktsplanering är ett centralt instrument för att tillgodose såväl riksintressen för kulturmiljövården som allmänna kulturmiljöintressen. Översiktsplanen ska identifiera kulturvärdena och ange riktlinjer och rekommendationer för att skydda, bevara och utveckla de kulturhistoriska värdena såväl i landskapet som i bebyggelsemiljöer och för enskilda byggnader. Eventuella konsekvenser för kulturmiljöer i bebyggelsen och kulturlandskapet ska tydligt framgå.

Genom att i förväg ta ställning till vilka områden som har särskilda värden och vad det är som gör området värdefullt kan kommunen redovisa hur lagens krav på att tillgodose kulturmiljöintressena uppfylls. Fördjupade kulturmiljöunderlag kan behövas tas fram som ett stöd i avvägningar mellan nya markanspråk och kulturmiljövården.

Klimatförändringars påverkan på kulturarvet

Översiktsplanen ska analysera klimatrelaterade risker för den byggda miljön och föreslå lämpliga åtgärder på kort och lång sikt för att minimera skaderisken.

Klimatförändringarna kommer på olika håll att ge såväl direkt som indirekt påverkan på kulturarvet. Direkt påverkan kan exempelvis vara en byggnad eller en bebyggelsemiljö som drabbas när havet stiger eller om sjöar och vattendrag svämmar över. Det kan också röra sig om oönskad igenväxning i en park eller ett landskapsrum på grund av varmare temperaturer och förlängda växtsäsonger. Indirekt påverkan kan exempelvis bestå av nya översvämningsskydd som påverkar värdena i en kulturhistorisk miljö. Läs mer under rubriken [Kulturarv och klimatförändringar](#).

Fornlämningar

Inför varje exploatering krävs god kunskap om fornlämningar. Samråd krävs enligt KML och handläggningen av fornlämningar styrs av KML och kan ofta medföra en omfattande arkeologisk process, med undersökningar i flera steg och över lång tid. De arkeologiska insatserna kan därför bli en betydande del av exploateringen. Denna process bör sättas igång tidigt och kan till viss del löpa vid sidan av tillstånd och prövning enligt miljöbalken och PBL.

Mot bakgrund av ovanstående är det väsentligt att landskapsanalys och strategisk miljöbedömning inom utbyggnadsområden och inför exploateringar

---

³⁹ Länsstyrelsen Gävleborg – [Kulturmiljö](#)

även omfattar kulturmiljöer och fornlämningar och att hanteringen av fornlämningar är känd.

KML ändrades 1 januari 2014. Ändringen har bland annat inneburit att den senare tidsgränsen för fornlämningar förtydligats i och med att alla lämningar, med vissa undantag, som kan antas ha tillkommit före 1850 utgör fornlämning. Det gäller även exempelvis bebyggelselämningar som härrör från bebyggelse uppförd före 1850, men som försvunnit långt senare. Länsstyrelsen kan dock i det enskilda fallet med hänsyn till dess kulturhistoriska värde besluta att fornlämningsförklara en yngre lämning om det finns särskilda skäl.

År 2018 ersattes Riksantikvarieämbetets nationella fornlämningsregister (FMIS) av det nationella kulturmiljöregistret (KMR) som förutom att redovisa fornlämningar, övriga kulturhistoriska lämningar och andra typer av lämningar, även redovisar bland annat området för (till att börja med de senaste årens) arkeologiska utredningar och undersökningar, information om de arkeologiska uppdragen och direktlänk till arkeologiska rapporter.

Efterföljande planering och riktlinjer för bygglovsprövning

Det är angeläget att kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och miljöer skyddas genom detaljplan eller områdesbestämmelser. Områdesbestämmelser kan användas för att skydda och reglera områden med höga kulturvärden som inte omfattas av detaljplan, till exempel riksintressen.

Riktlinjer för bygglovsprövning bör finnas i översiktsplanen, för att den ska kunna fungera som vägledande instrument för kommande bygglov. Att översiktsplanen anger riktlinjer för lokalisering och utformning av bebyggelse på landsbygden är till exempel viktigt inom riksintresseområden för kulturmiljö där detaljplan saknas.

De bygglovsbefriade åtgärder som infördes i PBL 2014 har medfört att det finns ett större behov av kulturmiljöunderlag och att stärka skyddet i detaljplaner för kulturvärden.

- [Planeringskatalogen - Kulturmiljövärd](#)

Energi, material och teknisk försörjning

Tillgång till rent vatten, fungerande avlopp, hållbar energi och resurseffektiv avfallshantering är viktigt för alla som bor och verkar i en kommun. Teknisk försörjning med anläggningar för bland annat avfall, vatten, avlopp och energi är grundläggande teknisk infrastruktur som utgör allmänna intressen enligt 2 kap PBL och som ska hanteras i översiktsplanen. När samhällen växer ökar behovet av utrymme för teknisk försörjning, ibland krävs även skyddsavstånd. Placering och dimensionering av anläggningar för teknisk försörjning är en övergripande strategisk fråga för kommunen. Ibland är frågorna också av mellankommunal karaktär.

Materialförsörjning

Frågor som berör materialförsörjning ska beaktas och regelbundet revideras inom kommunal planering, bland annat vid framtagande av översiktsplaner, till exempel i en materialförsörjningsplan. Materialförsörjningsplanering kan med fördel genomföras i ett mellankommunalt eller regionalt perspektiv.

En förutsättning för god översiktsplanering, hållbar utveckling och att kunna nå uppsatta miljömål är en optimal resursanvändning och minimerade transporter. Tillgång till naturgrus och bergmaterial är nödvändig för att bygga och underhålla samhällets infrastruktur, vägar och bostäder. Till viss del kan material återvinnas, vilket skall ske i första hand om det är möjligt. Dock möter återvunnet material inte alltid tekniska och miljömässiga krav eller marknadens efterfrågan på passande byggmaterial. Lämpliga upplagsplatser för hantering och lagring av såväl schaktmassor som återvinningsbart material eller bergkross bör finnas för att utjämna variationer i tillgång och efterfrågan.

Naturgrus och -sand är en ändlig naturresurs, som i ett materialförsörjningsperspektiv, men också med tanke på grundvattenbildning och dricksvattentillgång generellt bör bevaras. Förekomst av geologiska formationer med hög genomsläpplighet, som till exempel sand och grus är viktig att ta upp i en översiktsplan, tex. tanke på värdering av radonrisk, lämplig placering av miljöfarliga verksamheter, bedömning av risk för påverkan på grundvatten, eller övergripande utredning av risk utgående från faktiskt eller förmodat förorenad mark. Detta då förekomst av högpermeabel jordmån kan påverka både risk och faktisk spridning.

Forskning har visat att naturgrus i de allra flesta applikationer kan ersättas med krossat bergmaterial. Krossat bergmaterial kan dock inte generaliseras, utan kvalitet och lämplighet beror såväl på platsens geologiska förutsättningar, som en produkts användningsändamål.

Grus och bergkross är tunga material och långa transportvägar bör undvikas för att minska miljöpåverkan. Att generellt minska tunga transporters utsläpp genom långa transportvägar med hjälp av ny teknik, tex. genom elfordon, är för närvarande inte möjligt. En förutseende planering, lämplig geografisk spridning av täkter, samt korta transportavstånd till avsättningsområden kan dock såväl idag som i framtiden avsevärt minska transporterens miljöpåverkan.

Detta kan till exempel ske genom att i fysisk planering utvisa områden (täkter, upplagsplatser) som är lämpliga för materialförsörjning och masshantering. För att kunna bedöma ovanstående krävs att täkter och upplagsplatser kan identifieras på karta. I detta bör man ta hänsyn till befintliga täkttillstånds kvarvarande volym och giltighetstid i grannkommunerna i förhållande till regionens nuvarande och kommande materialbehov, då löptider för nya täktansökningar generellt är långa och en god materialförsörjningsplanering som kan tillgodose samhällets behov därmed kräver avsevärd framförhållning.

För fyllnadsmassor ställs inte alltid höga kvalitetskrav, vilket innebär att lokalt material även kan användas i många syften. För effektiv hantering och upparbetning av återvinningsmassor, samt som mellanlagring av jord- och bergmaterial bör lämpliga upplagsplatser finnas inom kommunen.

➤ [Planeringskatalogen - Materialförsörjning](#)

Vatten och avlopp

Den tekniska försörjningen är en viktig del av den bebyggda miljön och omfattar flera samhällsviktiga funktioner som har tydlig koppling till fysisk planering. Att planera för en ändamålsenlig struktur kräver att man anpassar och utvecklar den tekniska infrastrukturen på ett sätt som tar hänsyn till miljökraven och naturens kretslopp.

En god bebyggd miljö förutsätter att det finns tillgång till rent dricksvatten. Därför ska bebyggelse ligga i områden där det går att anordna vattenförsörjningen, även på lång sikt.

Det behövs ett bra underlag för att planera vattenförsörjningen, så att människor har tillgång till säkert dricksvatten både nu och i framtiden. Ett bra underlag för att planera vattenförsörjningen är en kommunal eller regional vattenförsörjningsplan. Enligt Vattendirektivet – (Åtgärd 37) ställs det ett särskilt krav på kommunerna att upprätta vattenförsörjningsplan och avloppsplan. Syftet med vattenförsörjningsplaner är att trygga en långsiktig försörjning av dricksvatten. Genom att koppla ihop samhällsplanering med vattenförsörjning kan man också effektivisera vattenanvändningen.

Översiktsplanen är kommunens mest betydelsefulla planeringsverktyg för att bidra till en trygg vattenförsörjning. Utifrån ett bra planeringsunderlag som exempelvis vattenförsörjningsplaner, finns det i översiktsplanen goda möjligheter att ta hänsyn till tillgängliga vattenresurser i samband med planering av bostäder, industri, infrastruktur, avloppsinfiltration, ledningsdragning med mera. I översiktsplanen kan områden beskrivas där svårigheter med vattenförsörjningen kan förutses. Det kan till exempel handla om konkurrens om vatten eller kvalitetsproblem vid enskild vattenförsörjning. Genom välgrundade avvägningar om lämplig mark- och vattenanvändning kan kommunen undvika framtida problem ur vattenförsörjningsperspektiv. Läs mer i Boverkets vägledning om vattenförsörjning i översiktsplaneringen.⁴⁰

Det finns ett förslag, *Vägar till hållbara vattentjänster*, på ändring av Miljöbalken samt Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster som planeras att träda i kraft 2023. Syftet är att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbara vatten- och avloppslösningar. I förslaget anges att varje kommun ska ha en aktuell vattentjänstplan. Vattentjänstplanen ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska även innehålla en bedömning av hur de allmänna vattenanläggningarna ska hanteras vid ökad belastning på grund av skyfall. Underlaget till vattentjänstplan förutsätter att kommunen har en aktuell VA-plan/strategi samt att vattenförekomster som är viktiga för vattenförsörjning finns utpekade i ÖP samt att miljökvalitetsnormerna utgör ett planeringsunderlag med fokus på att tillståndet inte får försämrats.

Ett nytt dricksvattendirektivet är antaget, i betänkandet ”En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet SOU 2021:81” föreslås hur EU:s nya dricksvattendirektiv ska genomföras i svensk lagstiftning med start från 2023.

⁴⁰ PBL kunskapsbanken – [Vattenförsörjning i översiktsplanering](#)

En av de mest väsentliga förändringarna i det nya dricksvattendirektivet är en övergång till en riskbaserad metod för dricksvattenssäkerhet som omfattar hela kedjan från avrinningsområde, uttag, beredning, lagring och distribution. Riskbedömningen och riskhanteringen ska ske med utgång från uttagspunkter för dricksvatten och tillrinningsområdet till dem vilket medför att hänsyn till dessa tillrinningsområden måste ske vid planering. Underlag till tillrinningsområdena bör därför synliggöras i ÖP.

Länsstyrelsen har tagit fram en regional vattenförsörjningsplan som finns på Länsstyrelsens webbplats och för närvarande pågår ett arbete med att ta fram en ny regional vattenförsörjningsplan och kommer att vara klar i årsskiftet 2022-2023.

Vattentäkter samt skydd av dessa kan med fördel redovisas i översiktsplanen. Det gäller också känsliga områden, kopplade till MKN, med exempelvis krav på en hög skyddsnivå för enskilda avloppsanläggningar. Men man bör överväga en viss sekretess eftersom vattentäkter kan vara skyddsvärd information. I övrigt bör strategiska delar ur vattenförsörjningsplaner, utbyggnadsstrategier i VA-plan samt planer för avloppslösningar framgå av översiktsplanen för att underlätta efterföljande planering och lovgivning.

Kommunen behöver i översiktsplanen också beskriva hur avloppsvatten planeras att tas om hand. Beskrivningen bör omfatta identifierade områden som behöver ha en avloppslösning i ett större sammanhang enligt § 6 i Lagen om vattentjänster. Det bör också finnas en beskrivning om det finns problemområden utanför verksamhetsområdena där det är svårt att göra enskilda avlopp.

Det ska också finnas en bedömning om det finns tillräcklig kapacitet i befintliga avloppsreningsverk för den byggnation eller de identifierade utbyggnadsområden som planeras anslutas till avloppsreningsverk. Finns inte tillräcklig kapacitet behöver lösningar, till exempel nylokalisering av verk, hanteras i planen. Tänk på att en nyetablering av avloppsreningsverk kan ta lång tid.

SGU lanserade i februari 2021 en ny karttjänst för grundvattentillgång i små magasin som omfattar kartvisare, nya data och tillhörande rapport. Syftet är att underlätta riskbedömning och samhällsplanering för enskild vattenförsörjning.⁴¹ Detta underlag är lämpligt att till exempel använda för att bedöma om enskild vattenförsörjning är lämplig/möjlig i de utpekade LIS-områdena.

➤ [Planeringskatalogen – Vatten och avlopp](#)

Dagvatten

Då det finns begränsningar att reglera dagvattenhanteringen i detaljplan bör det i översiktsplanen finnas riktlinjer om hur dagvattenhanteringen kan lösas. Vidare bör låglänta områden som kan användas vid flödesutjämning identifieras och pekats ut. Detta för att säkerställa att utrymme finns och för att

---

⁴¹ Planeringskatalogen – [Karttjänst om grundvattentillgång i små magasin](#)

på sikt minska risken för översvämning vid befintlig och planerad bebyggelse.

Även en beskrivning av dagvattenhanteringen bör redovisas i översiktsplanen liksom åtgärder som behöver vidtas för att minimera utsläpp av förorenade ämnen, från till exempel trafiken ner till grundvattenmagasin. En kartläggning av dagvatten kan med fördel redovisas i översiktsplanen för att visa dagvattnets avrinning och hur ledningssystemet i kommunen ser ut samt vilka påverkankällor har på dagvattnets föroreningsnivå. Boverket har tagit fram en vägledning för dagvatten i detaljplan, men den tar även upp hantering av dagvatten på den översiktliga planeringsnivån.⁴²

Avfallshantering

Sedan maj 2011 är avfallshantering ett allmänt intresse och bör beskrivas i översiktsplanen på ett sådant sätt att det blir tydligt hur den ska behandlas i planläggningen. Kommunernas avfallsplan är ett viktigt underlag i det arbetet, men den bör konkretiseras i fråga om vilka krav den ställer på den fysiska planeringen. Boverket har tagit fram en vägledning som bland annat beskriver avfallsplanens roll i översiktsplanen.

➤ [Planeringskatalogen - Avfall](#)

Energiproduktion och energidistribution

Förnybar energiproduktion

Mot bakgrund av Sveriges mål om ett 100 procent förnybart elsystem till år 2040 är det viktigt att möjliggöra en effektiv utbyggnad av förnybar energiproduktion genom översiktsplaneringen. För att vi ska nå förnybarhetsmålet krävs kraftfullt ökade insatser.

Översiktsplanen bör redovisa hur energiförsörjningen ska ske för olika områden, inklusive distribution, och konsekvenser av detta.

Vindkraft

Det finns en nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad från 2021 som visar att länet har stor potential för ökad vindkraftsproduktion.⁴³ För genomförandet av strategin finns planer på att länsstyrelserna får i uppdrag att göra regionala analyser i nära samverkan med kommuner och andra relevanta aktörer. Uppdraget ska resultera i ett regionalt planeringsunderlag som visar potentiella områden och utbyggnadsmöjligheterna för vindkraften i respektive län. Länsstyrelserna föreslås även undersöka och redovisa förutsättningar för att nå det regionala utbyggnadsbehovet för respektive län.

Kommunerna kan i sin fysiska planering bidra i arbetet med att nå riksdagens mål om 100 procent förnybar elproduktion 2040. Naturvårdsverkets förhoppning är att en utvecklad planeringsprocess leder till en ökad förutsebarhet om vilka områden som bedöms som lämpliga för vindkraft och till mer likvärdiga bedömningar över landet. Det bedöms att processen kan ge

⁴² Boverket – [Dagvatten i den översiktliga planeringen](#)

⁴³ Naturvårdsverket – [Nationell vindkraftsstrategi](#)

förutsättningar för en bättre lokalt förankrad utbyggnad och därmed ökad acceptans. Detta genom att utifrån ett nationellt och regionalt enhetligt underlag bidra till en väl underbyggd kommunal översiktsplanering när det gäller vindkraft.

Det finns i skrivande stund ett lagförslag som syftar till att främja en hållbar utbyggnad av vindkraft. Lagändringen föreslås träda i kraft 1 januari 2023. Ändringarna om det kommunala ställningstagandet föreslås träda i kraft 1 oktober 2023. Länsstyrelsen ser det som lämpligt att inför kommande planeringsstrategi göra en uppföljning och utvärdering om vilka förändringar som behöver göras i kommunens kommande arbete med vindkraftsplanering.⁴⁴

➤ [Planeringskatalogen - Vindkraft](#)

Nationell plan för moderna miljövillkor för vattenkraften

År 2019 infördes nya bestämmelser i miljöbalken som innebär att alla vattenverksamheter som producerar vattenkraftsel ska ha moderna miljövillkor. Både vattenkraftverk och regleringsdammar och där tillhörande anläggningar omfattas. På nationell nivå omfattar kravet över 2000 anläggningar som behöver antingen omprövas eller söka tillstånd för att skaffa sig moderna miljövillkor. För att kunna hantera alla dessa prövningar har en nationell plan tagits fram vilken godkändes av regeringen i juni 2020. Av planen framgår hur prövningarna ska gå till och en tidsplan för de utpekade prövningsgrupperna. Syftet med planen är att säkerställa en nationell helhetssyn för att vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel ska förses med moderna miljövillkor. Detta ska ske på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Länsstyrelsen ska, i god tid före det att verksamhetsutövaren senast ska ha gett in en ansökan om prövning, samverka kring det underlag som behövs för att säkerställa en effektiv prövning. Samverkan ska ske med de verksamhetsutövare vars verksamheter omfattas av planen, samt med berörda kommuner, myndigheter och intresseorganisationer.

I samband med att vattenkraften prövas för moderna miljövillkor har länsstyrelserna också ett utpekat ansvar och uppdrag att även arbeta med andra vattenverksamheter som påverkar möjligheten att nå miljö kvalitetsnormen i vattenförekomsterna. Även andra aktörer såsom kommunerna har en viktig roll i det här arbetet.

Länsstyrelsen anser att kommunerna inom översiktsplaneringen behöver förhålla sig till de nya bestämmelserna.

Energidistribution

I princip all samhällsutbyggnad är beroende av tillräcklig elnätsstruktur. Detta gäller exploatering i allmänhet och vid planering av vindkraft, eller annan förnybar el, samt vid elintensiv verksamhet i synnerhet. Dessutom kan nya elnät behöva byggas för att ansluta produktion av förnybar el samt för att

---

⁴⁴ Regeringen – [Tidigt kommunalt ställningstagande till vindkraft](#)

undvika framtida kapacitetsbrist. Det elnät som behövs för att tillgodose behovet av el tas ofta för givet. Elnätet är utbyggt på tre olika nivåer: stamnät, regionnät och lokalnät, där Svenska Kraftnät ansvarar för stamnätet och olika nätbolag äger regionnät respektive lokalnät. Svenska Kraftnät är även myndighet för elberedskap. I många områden i Sverige utnyttjas stamnätet redan idag fullt ut stora delar av året. Därför kan det behövas investeringar för att möjliggöra ytterligare uttag av el från stamnätet.

Beroende på bland annat tillståndsprocesser kan det ta upp till 15 år innan en ny stamnätsledning är i drift. Även för regionnät är ledtiderna långa. Energimarknadsinspektionen (Ei) är en tillsynsmyndighet som ser till att marknadens aktörer följer lagar och regler samt ansvarar för tillståndsprovning för el- och naturgasnät. Ei är vid sin tillståndsprovning inte bunden av en översiktsplan, men kommunens eventuella synpunkter om ledningens lokalisering väger tungt vid tillståndsprovningen.

Det pågår en hel del planer på mycket omfattande förstärkningar av transmissionsnätet i hela landet. De förstärkningsåtgärder som kan komma att påverka länet är projektet NordSyd där överföringskapaciteten ska ökas från norra Sverige till södra Sverige. Elnäten har behov av mark och ska konkurrera med andra anspråk och det kan innebära förändrade planeringsförutsättningar för kommunen.

Inom det regionala samverkansnätverket Arena Elkraft har det tagits fram en regional systemanalys med fokus på Gävleborgs nuläge och kommande behov kopplat till elkraftsförsörjning.⁴⁵

- [Planeringskatalogen – Energiproduktion och energidistribution](#)

Infrastruktur

Väg och järnväg

Trafikverket har tillsammans med andra aktörer en viktig roll i planeringen och utvecklingen av samhället. Ett av Trafikverkets uppdrag är att främja tillväxt och utveckling. Trafikverket har år 2019 därför tagit initiativ till att peka ut vilka vägar som är viktigast för tillgänglighet ur ett nationellt och regionalt perspektiv. Dessa vägar kallas för funktionellt prioriterat vägnät (FPV) och syftar till att skapa samsyn om vilket vägnät som är viktigast för nationell och regional tillgänglighet. Det är ett planeringsunderlag och stöd för prioritering av insatser för att värna och utveckla tillgängligheten för resor och transporter, samt ett underlag i samhällsplanering, utformning av vägarna samt i avvägning av olika intressen. De funktioner som pekats ut är: godstransporter, långväga personresor med bil, dagliga personresor med bil och kollektivtrafik med buss. Vissa vägar, inte minst större leder, kan ha mer än en viktig funktion. Vilka vägar som det gäller framgår av NVDB⁴⁶ som uppdateras regelbundet.

De långsiktiga planerna för utveckling av transportinfrastrukturen syftar till att uppfylla de transportpolitiska målen. Långsiktiga planer för utvecklingen av transportinfrastrukturen görs både på nationell och regional nivå. Den

---

⁴⁵ Region Gävleborg – [Elkraftsförsörjning](#)

⁴⁶ Trafikverket- [Nationella vägdatabasen](#)

nationella planen tas fram av Trafikverket och innehåller bland annat investeringar på järnvägsnätet och de större vägstråken; nationella stamvägar. Länsplan för regional transportinfrastruktur - den regionala infrastrukturplanen - tas fram av Region Gävleborg och innehåller främst satsningar på de regionala vägarna.

Arbetet med infrastrukturplanerna (nationell och regional) för 2022-2033 har startat och beräknas vara klara maj-juni 2022 så även ett regionalt trafikförsörjningsprogram.

På Trafikverkets webbplats finns checklistor på sådant som Trafikverket anser bör beaktas i översiktsplaneringen. Där finns också en länk vidare till *Transportsystemet i samhällsplaneringen: Trafikverkets underlag för tillämpning av 3–5 kap. miljöbalken och av plan- och bygglagen (2020)*.⁴⁷

Länsplan för regional transportinfrastruktur

Region Gävleborg har i uppdrag av regeringen att ansvara för att ta fram länsplanen för regional transportinfrastruktur. I den regionala infrastrukturplanen för 2018-2029 framgår vilka satsningar i Gävleborgs infrastruktur som kommer att göras under perioden.

Länsplanen har både ett lokalt och regionalt perspektiv och det finns nationella mål och ramar från regeringen. Den fastställer utveckling och åtgärder av länets infrastruktur. I planen finns främst satsningar på vägar, kollektivtrafikanläggningar, cykelvägar och medfinansiering till kommunala infrastrukturinvesteringar. Planen uppdateras ungefär vart fjärde år. Arbetet med infrastrukturplanen för 2022-2033 har startat och beräknas vara klara 2022 så även ett regionalt trafikförsörjningsprogram.⁴⁸

Regional cykelplan

Den regionala cykelplanen beskriver inriktning och åtgärdsbehov för cykelåtgärder i länet och utgör ett underlag för länsplanen. Cykelplanen fastställdes av Trafikverket 2018 och ska fungera som ett stöd till kommunernas cykelstrategiska arbete. Cykelplanen fastslår strategiska inriktningsområden som används vid prioritering av åtgärder.⁴⁹

Kollektivtrafik

Kopplingen bebyggelse och kollektivtrafik, såväl på land som på vatten är en viktig översiktsplanefråga. Med en tydlig redovisning av förutsättningar och utvecklingsmöjligheter för kollektivtrafiken kan översiktsplanen bidra till att ny bebyggelse lokaliseras till områden som kan erbjuda en attraktiv och effektiv kollektivtrafik. Nuvarande och planerad turtäthet, restider och kapacitet är ett bra underlag att utgå från vid bedömning av olika områdets tillgänglighet. Ett annat planeringsunderlag är det regionala

---

⁴⁷ Trafikverket – [Checklistor för samhällsplanering](#)

⁴⁸ Region Gävleborg – [Länsplan för regional transportinfrastruktur](#)

⁴⁹ Region Gävleborg – [Regional cykelplan](#)

trafikförsörjningsprogrammet 2022-2032 som planeras beslutas sommaren 2022.⁵⁰

- [Planeringskatalogen – Transportsystem och infrastruktur](#)

Bredband

En fungerande digital infrastruktur avser snabbt och robust bredband, både fast och trådlöst. Digital infrastruktur är avgörande för människors tillgång till information och service i ett modernt samhälle och bidrar också till minskade transporter med minskad miljöpåverkan som följd. Bredbandsutbyggnaden är viktig för länets fortsatta utveckling och särskilt betydelsefull för landsbygdens utvecklingsmöjligheter.

I november 2019 antogs en regional plan för bredband 2019-2025.⁵¹ I denna anges regionala mål för bredbandsutbyggnaden och ett antal fokusområden pekas ut som särskilt viktiga att arbeta med. Ett av dessa fokusområden är ”Anta kommunala bredbandsstrategier” som innebär att alla kommuner bör anta en egen bredbandsstrategi som gäller fram till 2025. I samband med ÖP-arbete bör kommunen beakta den regionala bredbandsplanen samt kommunens egen bredbandsstrategi.

Idag byggs den fjärde generationens mobilnät, 4G (LTE) och även utbyggnaden av 5G har påbörjats. Detta medför att kravet på tätheten mellan masterna ökar. Det krävs därför en god planering för utbyggnad av den trådlösa bredbandsinfrastrukturen samt tydliga villkor för tillträde till kommunal mark och lokaler.

- [Planeringskatalogen - Bredband](#)

Klimat

All planläggning ska ta hänsyn till miljö- och klimataspekter enligt PBL. Både klimatanpassning och minskad klimatpåverkan ingår i begreppet klimataspekter. Klimatanpassning hanterar effekter av klimatförändringar som redan är på gång medan minskad klimatpåverkan handlar om att bromsa eller stoppa dessa förändringar på lång sikt.

För minskad klimatpåverkan kan det i översiktsplaneringen innebära att utveckla strukturer som gynnar resurssnåla transporter, minimerar utsläpp av föroreningar och växthusgaser samt minskar energianvändningen.

Ur ett klimatanpassningsperspektiv kan det handla om att anpassa lokaliseringen av ny bebyggelse till ökad nederbörd och översvämningar, högre temperaturer och ökad risk för ras och skred.

---

⁵⁰ Region Gävleborg - [Kollektivtrafik](#)

⁵¹ Region Gävleborg - [Regional plan för bredband 2019-2025](#)

Begränsad klimatpåverkan

Enligt Sveriges klimatmål ska Sverige senast år 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Utsläppen från inrikes transporter, förutom inrikesflyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010.

Vi står inför en fortsatt global temperaturökning som till stor del beror på våra utsläpp av växthusgaser med ursprung i vår energianvändning. Översiktsplanering med sitt strategiska helhetsperspektiv på markanvändning, bebyggelse, grönsstruktur och infrastruktur är en utmärkt bas för att belysa energifrågans rumsliga dimension och dess koppling till övriga planeringsfrågor.

Energiaspekter och påverkan på utsläpp av växthusgaser som kan behandlas inom ramen för PBL-systemet är bland annat trafikens energianvändning (kollektivtrafik, GC-nät, servicestruktur) bebyggelsens energianvändning (energieffektiv design) samt försörjningssystem och dess samspel med bebyggelseutformning (anläggningar, distributionssystem, markområden).

En central aspekt i översiktsplaneringen är lokalisering, som i samspel med infrastrukturen och transporternas organisering skapar mobilitetsmönster med större eller mindre klimatpåverkan. Läs mer under rubriken [Energiproduktion och energidistribution](#).

Hur marken används påverkar också dess egenskaper att binda kol, det vill säga fungera som kolsänka. Skog, jordbruksmark och våtmarker är viktiga kolsänkor.

Av den regionala energi- och klimatstrategin för Gävleborg framgår att ett mål för länet är att samhällsplaneringen i större utsträckning ska integrera energi- och klimataspekter i det löpande arbetet för att lägga grunden till ett koldioxidsnålt samhälle. Länsstyrelsens övergripande mål är att länet inte överskrider den koldioxidbudget som krävs för att nå Parisavtalet och att länet är klimatneutralt till 2035. Dessutom ska länets energianvändning vara 50 procent effektivare jämfört med 2005.

Boverket har tagit fram en vägledning om klimatpåverkan och översiktsplanering som syftar till att ge kommunerna stöd i översiktsplaneringen så att den medverkar till en minskad klimatpåverkan.⁵²

- [Planeringskatalogen – Energi- och klimatpåverkan](#)

Klimatanpassning

Klimatanpassning innebär åtgärder för att anpassa samhället till de klimatförändringar vi redan märker av idag och de som vi inte kan förhindra i framtiden.

Klimatförändringar kan till viss del ha en direkt effekt på människors hälsa och säkerhet. Exempelvis kan ökad frekvens av långvariga värmeböljor få en direkt konsekvens för särskilt sårbara människor i samhället, såsom äldre och små barn. Ett förändrat klimat har i hög grad också betydelse genom att det påverkar andra hälso- och säkerhetsaspekter. Exempelvis kan hälsoproblem

---

⁵² PBL kunskapsbanken – [Översiktsplanering för minskad klimatpåverkan](#)

med luftföroreningar förvärras, risker för skyfallsöversvämningar öka, och förutsättningarna för ras, skred och erosion förändras. Ett ändrat klimat påverkar också våra tekniska försörjningssystem för exempelvis dricksvatten, avloppsvatten och dagvatten. Detta kan i förlängningen leda till sanitära olägenheter, smittspridning och problem med dricksvattenförsörjning.⁵³ Förslag på åtgärder från ett administrativt perspektiv kopplat till klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen finns på Livsmedelsverkets webbplats.⁵⁴

Översiktsplanen ska visa behovet av klimatanpassning. I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur skyldigheten att ta hänsyn till klimataspekter kommer att tillgodoses vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Klimatets förändringar berör samhällets alla sektorer och det är få verksamheter som kommer att förbli helt opåverkade. En medveten långsiktig planering innebär en rad åtgärder för att anpassa samhället till de klimatförändringar som märks redan idag och de som väntar framöver.

I huvudsak är det fyra olika aspekter som behöver hanteras i översiktsplanen:

- Högre temperaturer och risk för värmeböljor
- Ökad nederbörd och översvämningar
- Stigande havsnivåer
- Risker för ras, skred och erosion

Läs mer om klimatanpassning under rubriken [Ras, skred, erosion och översvämning](#).

- [Planeringskatalogen - Klimatanpassning](#)

Risk för värmeböljor

En konsekvens som följer av ett varmare klimat är att vårt samhälle oftare kan komma att drabbas av värmeböljor. Sveriges årsmedeltemperatur förväntas öka med mellan 2,5 och 5,5 grader fram till slutet på seklet beroende på var man befinner sig i landet. Den största ökningen kommer att inträffa under vintern, men ökningarna framträder tydligt under samtliga årstider. Extremt varma tillfällen har hittills inträffat vart tjugonde år i genomsnitt. Värmeböljor, där medeltemperaturen överstiger 20 grader under flera dagar i följd, kommer att inträffa betydligt oftare än idag, och oftare ju längre söderut i landet man befinner sig.

Utifrån dagens och framtida beräknade temperaturer kan utsatta värden/system identifieras. Det kan röra sig om samhällsviktiga funktioner som infrastruktur och vårdinrättningar, bebyggelse- och byggnadstyper samt natur- och kulturvärden. Det som påverkar hur mycket temperaturen höjs är bland annat hus stor andel av marken som är hårdgjord yta, i vilken omfattning valda byggnadsmaterial i urbana miljöer lagrar värme, hur höga husen är och hur tätt de står. Städer är generellt ett par grader varmare än omgivande landskap, men även inom stora städer kan temperaturskillnader på över tolv grader förekomma under klara, vindstilla nätter.

⁵³ PBL kunskapsbanken – [Ett förändrat klimat påverkar andra risker](#)

⁵⁴ Livsmedelsverket – [Klimatanpassningsåtgärder – administrativa åtgärder](#)

I Folkhälsomyndighetens rapport *Värme och människa i bebyggd miljö* från 2019 finns exempel på åtgärder som minskar hälsoskadlig värme.⁵⁵

Kulturarv och klimatförändringar

Klimatförändringarna kommer i vissa fall att ge en direkt påverkan på kulturarvet, exempelvis genom att havet stiger, att sjöar och vattendrag svämmas över eller att varmare temperaturer ger förlängda växtsäsonger med önskad igenväxning som resultat.

Det är därför viktigt att översiktsplanen gör riskanalyser och identifierar hotbilder mot kulturarvet. Översiktsplanen bör även ange rekommendationer för de åtgärder som kan krävas för att skydda kulturarvet mot klimatrelaterade hot. I många fall kan troligtvis skydd för kulturarvet samordnas med övriga klimatanpassningsåtgärder i samhällsplaneringen.

I sammanhanget är det viktigt att säkerställa att föreslagna skyddsåtgärder inte ger en indirekt negativ påverkan (fysiskt eller visuellt) på en kulturmiljö eller en värdefull byggnad. Den indirekta påverkan kan uppstå exempelvis när kajkanter höjs, marknivåer ändras eller vallar anläggs.

- [Planeringskatalogen – Kulturarv och klimatförändringar](#)

Totalförsvaret

Totalförsvaret är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då ska bedrivas. Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar), och ska utformas och dimensioneras för att kunna möta väpnat angrepp mot Sverige.

Civilt försvar är den civila verksamhet som myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda, företag och det civila samhället m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder.

Samhällsplanering och beredskapsplanering behöver ha en nära koppling till varandra. Anledningen till detta är att samhällets förmåga att möta fredstida störningar är grundläggande för möjligheten att verka under kriser och i krig. Samhällsplaneringen är ett viktigt instrument i återuppbyggnaden av det civila försvaret. Det kan därför vara bra att lyfta frågor om det civila försvaret och den verksamhet som ansvariga aktörer, i detta fall kommunen, ska bedriva för att göra det möjligt för samhället att hantera situationer när beredskapen i Sverige höjs.

MSB har en central roll i arbetet med att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera kriser och krig. Under år 2017 gjorde MSB en analys över hur skyddet av civilbefolkningen under höjd beredskap bör anpassas till nuvarande förhållanden, inkluderande en inriktning för skyddsrumsverksamheten och räddningstjänsten under höjd beredskap. Mer information från MSB finns i på deras webbplats.

---

⁵⁵ Folkhälsomyndigheten – [Värme och människa i bebyggd miljö](#)

MSB publicerade i januari 2021 en vägledning om totalförsvarets intressen i samhällsplaneringen.

För att underlätta kommunernas arbete med krisberedskap har MSB och SKR tagit fram en handbok. Ett avsnitt fokuserar helt på fysisk planering enligt PBL.⁵⁶

Då totalförvarsplaneringen återupptagits i landet är de civila myndigheterna och Försvarsmakten i ett pågående återtags- och planeringsarbete i civil- och totalförvarsfrågor för kommunernas del i länet. Det innebär att planeringen av/för civil- och totalförsvaret för länets kommuner alltså pågår och kommer att fortgå under lång tid framöver. För kommunens del kommer detta att innebära ett behov av en tät dialog med Länsstyrelsen i behandlingen av dessa frågor i det egna planeringsarbetet. Vid planeringen av specifika projekt kommer det därför, varefter planeringsarbetet på nationell nivå fortskrider och utkristalliserar, vara tvunget att löpande ställa frågor till Länsstyrelsen vad gäller civil- och totalförvarsfrågor under kommande mandatperioder.

Sociala aspekter

I PBL står att planläggning ska främja en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper (2 kap 3 § 2p). För att uppnå en socialt hållbar utveckling, vilket är en förutsättning för en hållbar utveckling, krävs att kommunen arbetar med de långsiktiga sociala aspekterna i sin översiktsplan. Det handlar om att bygga ett samhälle där allas grundläggande rättigheter respekteras och inga grupper diskrimineras. Miljöer ska vara användbara för alla människor, oavsett kön, ålder, religion, etnicitet, sexuell läggning, könsidentitet/könsuttryck eller funktionsvariation.

Barnperspektivet

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige vilket innebär att den fått en starkare juridisk ställning. Barn och ungas rättigheter är viktiga i samhällsplaneringen eftersom barns livsvillkor påverkas av den fysiska planeringen. Barnkonventionen lyfter vikten av lika rättigheter och att skapa likvärdiga villkor för barn och unga. Lagen kommer att prägla den fysiska planeringen genom att barnperspektivet kräver större plats.

Barn har rätt till lek, vila och fritid. För att skapa förutsättningar för lek och fritid är det viktigt att bevara grönområden nära skolor och bostadsområden och att lek ytor finns för barn. Det är viktigt med tillgång till gång- och cykelvägar liksom andra kommunikationer så att barnen tryggt tar sig till och från sina fritidsaktiviteter. En annan aspekt är att barn har rätt att skyddas från våld och barn kan uppleva vissa fysiska miljöer som otrygga. Utifrån det är det viktigt att miljöerna både upplevs som trygga och är trygga.

Barn har rätt att få komma till tals och barn ska få göra sin röst hörd kopplad till den fysiska planeringen exempelvis vad gäller rörelsemönster och otrygga platser. Formerna för inflytande behöver anpassas så att barn både kan och vill delta. Genom enkäter till ungdomar, framtidsverkstäder eller samarbete

---

⁵⁶ MSB - [Handbok i kommunal krisberedskap](#)

med skolan kan värdefull kunskap inhämtas. I den fysiska planeringen behöver bedömningar av barnets bästa göras och för att göra det kan det vara rimligt att ta fram olika former av planeringsunderlag i form av kartläggning av exempelvis barns rörelsemönster, skillnader mellan pojkar och flickor, mötesplatser, naturområden, gömställen, viloplats, lekställen med mera som är viktiga för barn och unga, olycks- och hälsorisker i olika områden, trygga och otrygga platser. Det är viktigt att involvera barnen, ungdomarna och/eller föräldrarna i kartläggningen.

I en prövning av barnets bästa ingår att analysera vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd kan få för det barn eller den grupp av barn som berörs av ärendet eller beslutet. Om den aktuella åtgärden kommer att påverka barn till liten del kan en enklare prövning göras. En mer omfattande prövning behöver göras då en åtgärd kan påverka barn mycket och på lång sikt, eller om flera intresseområden behöver vägas in i bedömningen.

Barn är ingen homogen grupp, och därför behöver mångfald tas med i bedömningen när barnets bästa fastställs. Barn och unga har samma grundläggande universella behov, men hur behoven uttrycks beror på en lång rad personliga, fysiska, sociala och kulturella faktorer, däribland den fortlöpande utvecklingen av barnens förmågor.

Boverket har på uppdrag av regeringen kartlagt och analyserat Boverkets, kommunernas och länsstyrelsernas arbete med planering enligt PBL och fysisk planering i förhållande till barnkonventionen. En rapport om detta togs fram 2020.⁵⁷

Trygghetsskapande åtgärder

Boverket har tagit fram en vägledning kring brott och trygghet i samhällsbyggnadsprocessen. Vägledningen kan ge stöd i det praktiska arbetet och innehåller en samlad kunskapsbild kring vad som kan göras i utformningen av fysiska miljöer i samhällsbyggnadsprocessens olika skeden. Vägledningen har tagits fram i samverkan med bland andra länsstyrelserna, Brottsförebyggandet rådet (Brå), Polismyndigheten och Sveriges kommuner och Regioner (SKR).⁵⁸

Bostadssegregation

Segregationsbarometern visar på skillnader mellan de socioekonomiska förutsättningarna för invånarna i Gävleborgs län.⁵⁹ Det är viktigt att utveckling i bostadsområden sker med en variation av bostadstyper med olika upplåtelseformer, inte bara i områden där socioekonomiskt utsatta personer bor utan även i socioekonomiskt starka område för att skapa förutsättningar för att motverka bostadssegregation. Möjligheterna att komma in på bostadsmarknaden är också av betydelse. I Rädda barnens rapport *En plats att kalla hemma* rapporteras det om en ökad andel barnfamiljer som är hemlösa.⁶⁰ Hemlösheten kan vara en följd av att mammor och barn varit på

⁵⁷ Boverket – [Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling](#)

⁵⁸ Boverket – [Brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder](#)

⁵⁹ Segregationsbarometern – [Gävleborgs län \(2021-01-27\)](#)

⁶⁰ Rädda barnen – [En plats att kalla hemma](#)

kvinnjourer eller i skyddat boende. Bostadslösheten ökar också bland nyanlända familjer. Placeringen av barnfamiljer på tillfälliga boende, i den sekundära bostadsmarknaden eller andrahandsmarknaden ökar riskerna för att familjen flyttar mycket vilket kan innebära att barnen inte har samma stabilitet till förskola, skola och kamrater. I fråga om tillgång till bostad innebär barnets bästa bland annat att undvika ofrivilliga flyttningar och en osäker bostadssituation.

Jämställdhet

Att ta vara på både män och kvinnors erfarenheter, behov och perspektiv är viktigt för en jämställd samhällsplanering. Kvinnor och män kan också utgöra exempel på skilda beteenden så som i form av användandet av kollektivtrafik. Om arbetsgrupper och beslutsfattare har en jämn könsfördelning så gynnar det ett jämställt helhetsperspektiv i samhällsplaneringen.⁶¹ Länsstyrelsen i Dalarna har tagit fram en checklista för jämställd samhällsplanering som kan vara ett stöd i planeringsarbetet. Även Boverket har tagit fram bra stöd om jämställdhetsintegrering i samhällsplaneringen. Länsstyrelsen Gävleborgs strategi för jämställdhetsintegrering kan också utgöra ett stöd i arbetet.⁶²

Region Gävleborg har bedrivit ett utredningsarbete under 2019-2021 som belyser regionala ojämlikheter i Gävleborg. Resultaten av arbetet finns i rapporten Jämlikt Gävleborg.⁶³ Här framgår hur grundläggande livsvillkor skiljer sig mellan olika grupper i Gävleborgs län, men också förklaringar bakom dessa, vilka konsekvenser de får och vad vi tillsammans kan göra för att minska dem.

Tillgänglighet

Myndigheten för delaktighet beskriver att arbetet med principen om universell utformning handlar om att skapa lösningar som fungerar för så många som möjligt redan från början. Genom att fler inkluderas så behöver anpassningar inte göras i efterhand. Utgångspunkten är att alla människor är olika samt har olika förutsättningar och behov. För att hitta lösningar som passar för fler måste mångfalden i samhället vara riktlinjen. *”En process som utgår ifrån universell utformning leder i slutändan till mer tillgängliga lösningar. Framförallt leder det till att generella lösningar fungerar för fler och behovet av individuella lösningar riktade till personer med funktionsnedsättning minskar. Att arbeta för fler tillgängliga generella lösningar ger tydliga samhällsvinster. Genom att göra rätt från början minskar behovet av individuella lösningar och dyra åtgärder för anpassningar i efterhand minskar.”*⁶⁴

- [Planeringskatalogen – Sociala aspekter](#)

---

⁶¹ Sveriges kommuner och regioner – [Faktablad Jämställd samhällsplanering](#)

⁶² Länsstyrelsen Gävleborg – [Länsstyrelsen Gävleborgs strategi för jämställdhetsintegrering 2018-2020](#)

⁶³ Region Gävleborg – [Jämlikt Gävleborg](#)

⁶⁴ Myndigheten för delaktighet - [Principen om universell utformning](#)

Bostadsförsörjning

Att ha en bostad är en mänsklig rättighet. Kommunen har ansvar för att planera för bostadsförsörjningen och att främja genomförandet av de åtgärder som behövs för att klara bostadsförsörjningen. Det nationella målet för bostadspolitiken är en långsiktigt väl fungerande bostadsmarknad där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Bristen på lämpliga bostäder kan hämma kommunens utveckling och tillväxt. Under senare år har människors ökade rörlighet skapat förutsättningar för kommunövergripande arbetsmarknads-, bostads- och serviceregioner. Pendling sker inom allt större områden och kommungränsen får allt mindre betydelse. Kommunen måste därför hänsyn till vad som händer i andra kommuner och ta ställning till hur detta påverkar behovet av bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet. Frågor om bostadsförsörjning är därför en tydlig mellankommunal och regional fråga.

Sedan 1 juli 2014 har det i PBL preciserats att översiktsplanen ska redovisa hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder. Hur kommunen avser att tillgodose behovet av bostäder kan lämpligen preciseras i tid och rum i översiktsplanen, det vill säga genom en redovisning av var och när de nya bostäderna bör komma till stånd. Om det krävs större exploateringar, eller större omvandlingar av befintliga områden för att tillgodose behoven, kan sådana områden avgränsas på en karta så att det blir tydligt hur behovet ska tillgodoses. Tidpunkten då bostäderna ska komma till stånd kan naturligtvis bara vara ungefärlig.

Bostadsbyggandet och utveckling av bostadsbestånd är ett allmänt intresse enligt PBL. Kommunernas bostadsförsörjningsansvar utgår först från det strategiska dokumentet *Riktlinjer för bostadsförsörjning* enligt bostadsförsörjningslagen (2000:1383), som ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod. Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska vara vägledande vid tillämpningen av 2 kap 3 § 5 PBL och utgöra ett underlag för översiktsplaneringen.

- [Planeringskatalogen - Bostadsförsörjning](#)

Nationella och regionala mål, planer och program

Nationella mål, planer och program

Både på nationell och internationell nivå finns övergripande mål och strategier för ett hållbart samhällsbyggande. Utgångspunkten är att vi människor inte får leva i dag på ett sätt som förstör våra barns och framtida generationers möjlighet att leva ett bra liv.

En översiktsplan ska ange hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling. Det är kommunen som avgör vilka mål som är relevanta att ta upp i sin översiktsplanering.

Boverket gjorde 2011 en sammanställning av de då aktuella nationella målen som kunde anses ha koppling till fysisk samhällsplanering. Sammanställningen uppdaterades sedan under 2015 och under 2020.⁶⁵ Här sammanfattas sådant som staten har lagt fast inom olika politikområden och som bör beaktas i samhällsplaneringen. Sammanställningen av nationella mål, planer och program är indelad i fem teman: demografi, bebyggelse, ekonomi, natur och miljö samt infrastruktur.

På PBL Kunskapsbanken finns en vägledning kring hållbar utveckling i översiktsplaneringen, bland annat med koppling till nationella mål, planer och program.⁶⁶

Agenda 2030

Agenda 2030 inkluderar 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling. Målen ska ses som universella, integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Synergierna och den integrerade karaktären på de globala målen är av avgörande betydelse för att säkerställa att syftet med Agenda 2030 förverkligas.⁶⁷

Regeringen beslutade 2018 om en handlingsplan som beskriver ett antal centrala åtgärder för hållbar utveckling inom ramen för Agenda 2030. I handlingsplanen identifieras ett antal fokusområden och åtgärder. Hållbara samhällen utgör ett av dem. Åtaganden inom detta fokusområde inkluderar bland annat att arbeta för goda livsmiljöer, det vill säga väl fungerande och robusta städer som utformas för alla.⁶⁸

Miljömålen

I Sverige är miljömålen den ekologiska dimensionen av Agenda 2030. Länsstyrelsen har en samordnande roll i det regionala arbetet med de nationella miljömålen.

Den fysiska planeringen har en viktig roll att fylla för att uppnå miljökvalitetsmålen. Det gäller inte minst för att komma till rätta med transporternas miljöpåverkan, men också vad gäller energifrågorna och arbetet för att göra användningen av mark och vatten hållbar.

Översiktsplaneringen är en viktig arena för att diskutera och avväga frågor som rör en hållbar bebyggelsestruktur, en precisering under miljömålet God bebyggd miljö. Genom att verka för en hållbar bebyggelsestruktur kan man även påverka flera andra miljömål i positiv riktning genom effekter för klimat, luft, biologisk mångfald och vatten.

➤ [Planeringskatalogen - Miljömålen](#)

---

⁶⁵ Boverket – [Sammanställning av nationella mål, planer och program av betydelse för fysisk samhällsplanering](#)

⁶⁶ PBL kunskapsbanken – [Hållbar utveckling i kommunernas översiktsplaner](#)

⁶⁷ Regeringskansliet – [Agenda 2030 för hållbar utveckling](#)

⁶⁸ Regeringskansliet – [Handlingsplan Agenda 2030](#)

Nationellt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken

2018 infördes ett nytt mål för arkitektur-, form- och designpolitiken. I samband med detta fick Boverket, Riksantikvarieämbetet, Statens konstråd och Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) nya uppdrag för att stärka arbetet med dessa frågor. Bland annat fick Boverket i uppdrag att samordna statliga myndigheters insatser för ökad arkitektonisk kvalitet i samhällsbyggandet och en riksarkitekt tillsattes med uppdrag att leda och samordna arbetet inom arkitekturområdet på nationell nivå. Riksarkitekten ska också vara ett stöd till kommunerna i frågor om gestaltning och hållbarhet i planeringsarbetet.

Målet formuleras:

”Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.”

Det ska uppnås genom att:

- Hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden.
- Kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids.
- Det offentliga agerar förebildligt.
- Estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas.
- Miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Målet är styrande för statens initiativ när det gäller arbetet med gestaltade livsmiljöer, arkitektur, form och design. Målet är vägledande för kommuner och regioner.

Läs mer om arkitektur och gestaltad livsmiljö på Boverkets hemsida.⁶⁹

Havsplanering

Statliga havsplaner

EU antog i juli 2014 ett direktiv om havsplanering som ställer krav på länderna att införa havsplanering och anger former för samarbete. Sverige har införlivat EU:s ramdirektiv för havsplanering (2014/89/EU) i svensk lagstiftning genom miljöbalken och havsplaneringsförordningen (2015:400).

Havsplanering är till för att havet ska användas hållbart och effektivt, nu och i framtiden. Havet har stor betydelse för näringslivsutveckling, sjöfart, yrkesfiske och energi men också för friluftsliv, turism och fritidsboende. Många intressen ska därför samsas om havet. Arbetet med att ta fram Sveriges första havsplaner påbörjades år 2015 och leds av Havs- och vattenmyndigheten. Havsplaneringen omfattar Sveriges tre havsplaneområden: Västerhavet, Östersjön och Bottniska viken.

Havsplanerna ska de ge vägledning till myndigheter och kommuner när de planlägger, ger tillstånd och förvaltar havet. I Gävleborgs län är det framför

---

⁶⁹ Boverket – [Arkitektur och gestaltad livsmiljö](#)

allt Gävle, Söderhamn, Hudiksvall och Nordanstig som är berörda av havsplaneringen.

Havs- och vattenmyndigheten har, med stöd av Havsplaneringsförordningen (2015:400), tagit fram statliga havsplaner för Sverige. Beslut fattades av regeringen 10 februari 2022. Havsplanerna har tagits fram tillsammans med länsstyrelser, centrala myndigheter, regionala organ, kustkommuner och bransch- och intresseorganisationer.

Kommunernas ansvar för kust- och havsplanering

Det finns många kopplingar mellan den statliga havsplaneringen och kommunala och regionala frågor, till exempel planering, miljö och näringslivsutveckling. Det som händer på land och i kustzonen påverkar havsområdet längre ut, och tvärtom.

Kommunerna ansvarar för översiktsplanering av såväl mark som vatten. För kustkommunernas del omfattar planeringsansvaret även kustvatten och territorialvatten. Därmed har kustkommunerna en nyckelroll i havsplaneringen. I territorialvattnet kommer de statliga havsplanerna och kommunernas översiktsplaner att överlappa. Territorialvatten omfattar 12 nautiska mil ut från kusten. Exempel på planeringsfrågor som kan komma att behöva hanteras i det så kallade överlappsområdet inkluderar farleder till hamnar, vattenbruk, havsbaserad energiproduktion, el- och kommunikationskablar.

Ett exempel på ett mellankommunalt översiktsplanesamarbete kring havet är Blå översiktsplan i Norra Bohuslän.⁷⁰

Läs mer om havsplanering på Länsstyrelsen Gävleborgs webbplats.⁷¹

- [Planeringskatalogen - Havsplanering](#)

Regionala mål, planer och program

Nationella mål omsätts i vissa fall i regionala mål, planer och program eller strategier. Det är ett sätt att underlätta tillämpningen av de nationella målen utifrån de förutsättningar som råder i vårt län. Många mål, planer och program lyfts fram i sammanställningens respektive avsnitt.

- [Planeringskatalogen – Regionala mål, planer och program i Gävleborg](#)

Regional utvecklingsstrategi

En ny regional utvecklingsstrategi (RUS) 2020-2030 har antagits våren 2021.⁷²

Kopplat till RUS finns även ett kunskapsunderlag *Nulägesanalys 2019* som ger en bild av utmaningar och nuläge för hållbar regional utveckling i

---

⁷⁰ Strömstad, Tanum, Sotenäs och Lysekils kommuner - [Blå översiktsplan](#)

⁷¹ Länsstyrelsen Gävleborg - [Havsplanering](#)

⁷² Region Gävleborg – [Regional utvecklingsstrategi](#)

Gävleborg. Här synliggörs även samband mellan ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet för de olika effektmålen i RUS.

Ett digitalt verktyg, Power BI, har också tagits fram för att kunna följa specifika målområden, effektmål och indikatorer. Verktöget kan användas som en databas med statistik där samtliga indikatorer finns. Här finns också tabeller och diagram som visar tidsserier, jämförelser mellan kommuner, län, åldersgrupper, inrikes- och utrikesfödda med mera. Statistiken kommer från flera källor och uppdateras olika ofta. Statistiken är senast uppdaterad med tillgänglig data 2021-04-30.⁷³

---

⁷³ Region Gävleborg – [Digital uppföljning av regionala utvecklingsstrategin \(Power BI\)](#)

Länsstyrelsen Gävleborg ansvarar för att beslut från riksdag och regering genomförs samt att samordna den statliga verksamheten i länet. Vi är en kunskapsorganisation som arbetar tvärsektoriellt med flera olika sakfrågor från landsbygdsutveckling, miljömålen, biologisk mångfald och djurskydd till flykting- och integrationsfrågor hållbar samhällsplanering och krisberedskap.

Vår värdegrund bygger på tre ord, handlingskraft, professionalitet, och förståelse och ska genomsyra allt vi gör på alla nivåer.

Länsstyrelsen
Gävleborg